

KTH Arkitektur
och samhällsbyggnad

EXAMENSARBETE

FASTIGHETSVETENSKAP
EX-06-165

Tillståndsprocessen för koncessionspliktiga kraftledning

– en jämförelse mellan Finland,
Sverige och Norge

Anthon Samuelsson

Examinator: Thomas Kalbro
Handledare: Matilda Pihlgren

STOCKHOLM 2006

Förord

Detta examensarbete på 20 poäng har utförts på uppdrag av Svenska Kraftnät under sommaren och hösten 2006. Arbetet är den avslutande delen på min civilingenjörsutbildning vid institutionen för fastigheter och byggande, avdelning fastighetsvetenskap, Kungliga Tekniska högskolan i Stockholm.

Den ursprungliga idén till examensarbetet kom från Svenska Kraftnät och tillsammans med dem utformades dispositionen till arbetet.

Ett stort tack till Svenska Kraftnät som har tillhandahållit förutsättningarna för detta examensarbete hos dem. Ett speciellt tack riktas även till min handledare, Matilda Pihlgren, och min syster, Carolina Samuelsson, för stöd och synpunkter Ni gett under arbetets gång.

Stockholm, november 2006

Anthon Samuelsson

Abstract

This Master of Science Thesis titled *The planning and decisions for electrical power lines – a comparison between Finland, Sweden and Norway*, has been completed at the Division of Real Estate and Construction Management, Section of Real Estate Planning and Land Law, at the Royal Institute of Technology in Stockholm, Sweden. The commission to this thesis is assigned by the Swedish National Grid, Svenska Kraftnät.

This thesis has two aims. The first aim is to describe the process of construction for high voltage power lines requiring permission and concession, regarding both legislation as well as internal procedures at the company who builds them. The second aim is to compare that process in Finland with the same process in Norway and Sweden.

Due to the historical, geographical and cultural closeness between the three countries there are many similarities between them when building high voltage power lines. However the main difference is the number of different authorities a company needs to address when planning a power line. In Norway the majority of the important permissions are granted from only one authority. In Finland and Sweden there are several authorities that are responsible for different permissions, which often increases the time required for the application and approval to construct new high voltage power lines in the latter two countries.

Sammanfattning

Vid byggnation av elektriska starkströmsledningar krävs alltid ett antal tillstånd och medgivande från olika myndigheter. Lagstiftningen som styr detta är omfattande och svåröverblickbar. Processen från det att behovet av en ny kraftledning uppkommer tills en ny ledning kan tas i drift är därför ofta omfattande och tidskrävande.

Denna rapport har två huvudsyften. Den ska den beskriva tillståndsprocessen för koncessionspliktiga ledningar i Finland från det att planerna på en ny ledning initieras till dess att ledningen står klar att fylla sin funktion. Rapporten skall också jämföra processen i Finland med motsvarande process i Sverige och Norge.

Den närhet de tre länderna har till varandra historiskt, geografiskt och kulturellt gör att processerna för byggande av elektriska starkströmsledningar är ganska likartade. Den största skillnaden mellan länderna är antalet olika myndighetskontakter som den som projekterar en ny ledning behöver ta. Trots att antalet moment som måste genomgå i princip är samma mellan länderna tas de majoriteten av viktigaste besluten i Norge av en och samma myndighet till skillnad från Finland och Sverige där olika myndigheter ansvarar för olika delar. Detta medför att tillståndsprocessen för koncessionspliktiga ledningar tar längre tid i Finland och framförallt i Sverige jämfört med Norge.

Förkortningar

Finland

ElmarknadsL	Elmarknadslag 1995/386
ElmarknadsF	Elmarknadsförordning 1995/518
ESL	Elsäkerhetslag 1996/410
FPL	Förvaltningsprocesslag 1996/586
HL	Havsskyddslag 1994/1415
InlösningsL	Lag 1977/603 om inlösen av fast egendom och särskilda rättigheter
LOF	Lag 1963/295 om fornminnen
LVL	Landsvägslag 2005/503
MBL	Markanvändnings- och bygglag 1999/132
MKL	Lag 1994/468 om förfarandet vid miljökonsekvensbedömning
MKF	Förordning 1999/268 om förfarandet vid miljökonsekvensbedömning
MSF	Miljöskyddsförordning 2000/169
MSL	Miljöskyddslag 2000/86
MTK	Centralförbundet för lant- och skogsbruksproducenter
MTL	Marktäktslag 1981/555
NL	Naturvårdslag 1996/1096
SL	Skogslag 1996/1093
SLC	Svenska lantbruksproducenternas centralförbund
VL	Vattenlag 1961/264

Sverige

ExL	Expropriationslag 1972:719
KML	Kulturminneslag 1988:950
LL	Ledningsrättslag 1973:1144
MB	Miljöbalk 1998:808
MKB	Miljökonsekvensbeskrivning
PBL	Plan- och bygglag 1987:10

Norge

MD	Miljøverndepartementet
NVE	Norges vassdrag- og energidirektorat

Innehållsförteckning

FÖRORD	2
ABSTRACT	3
SAMMANFATTNING	4
FÖRKORTNINGAR	5
INNEHÅLLSFÖRTECKNING	6
FIGURFÖRTECKNING	7
1 INLEDNING	8
1.1 BAKGRUND.....	8
1.2 SYFTE.....	8
1.3 AVGRÄNSNING.....	8
1.4 METOD.....	9
1.5 FELKÄLLOR.....	9
1.6 DISPOSITION.....	9
2 ÖVERSIKTLIG INTRODUKTION TILL FINLANDS ENERGIMARKNAD	10
2.1 ENERGIPRODUKTIONEN OCH ELNÄTETS UPPBYGGNAD.....	10
2.2 MARKNADEN IDAG.....	10
2.3 MYNDIGHETER, FÖRETAG OCH ORGANISATIONER INVOLVERADE I TILLSTÅNDSPROCESSEN FÖR KONCESSIONSPLIKTIGA LEDNINGAR.....	11
3 TILLSTÅND OCH PRÖVNINGAR I FINLAND	14
3.1 KONCESSIONSPRÖVNING.....	14
3.1.1 Elnätstillstånd.....	14
3.2 MILJÖKONSEKVENSBEDÖMNING OCH MILJÖPRÖVNING.....	16
3.2.1 Miljökonsekvensbedömning.....	16
3.2.2 Områdesskydd.....	19
3.2.3 Miljöfarlig verksamhet.....	21
3.2.4 Vattenverksamhet.....	21
3.2.5 Täktstillstånd.....	22
3.3 KOMMUNAL PRÖVNING.....	22
3.3.1 Riksomfattande mål för områdesanvändningen.....	22
3.3.2 Planer.....	23
3.3.3 Bygg- & marklov.....	25
3.4 ÖVRIGA PRÖVNINGAR.....	26
3.4.1 Lag om fornminnen.....	26
3.4.2 Luftfartsförordning.....	26
3.4.3 Landsvägslag.....	27
3.4.4 Elsäkerhetslag.....	27
3.4.5 Skogslag.....	27
3.4.6 Havsskyddslag.....	27
3.5 MARKÅTKOMST OCH ERSÄTTNING.....	28
3.5.1 Civilrättsliga avtal.....	28
3.5.2 Inlösnings.....	28
3.5.3 Markåtkomst för terrängundersökning.....	32
4 HYPOTETISK FALLSTUDIE FINLAND	33
4.1 TILLVÄGAGÅNGSSÄTT.....	33
4.1.1 Förtida planering.....	33
4.1.2 Projektet initieras.....	33
4.1.3 Miljökonsekvensbedömning.....	33
4.1.4 Tillståndsförfarandet.....	34
4.1.5 Detaljprojektering.....	35
4.1.6 Föravtal.....	35
4.1.7 Inlösningsstillstånd och inlösningsförrättning.....	35

4.1.8	Byggnation och ibruktagningsbesiktning	36
4.2	TIDSÅTGÅNG	37
5	SVENSK OCH NORSK TILLSTÅNDSPROCESS	39
5.1	SVERIGE	39
5.1.1	Tillstånd och prövningar.....	39
5.1.2	Tidsåtgång	42
5.2	NORGE.....	43
5.2.1	Tillstånd och prövningar.....	43
5.2.2	Tidsåtgång	47
6	JÄMFÖRELSE	48
6.1	KONCESSIONSPRÖVNING	48
6.2	MILJÖPRÖVNING.....	49
6.3	KOMMUNAL PRÖVNING	51
6.4	ÖVRIGA PRÖVNINGAR.....	52
6.5	MARKÅTKOMST OCH ERSÄTTNING	54
6.6	TIDSÅTGÅNG	56
	SLUTSATSER	58
	FÖRFATTNINGAR	60
	REFERENSER	62
	BILAGA MATRIS ÖVER TILLSTÅND OCH PRÖVNINGAR VID BYGGANDE AV KONCESSIONSPLIKTIGA KRAFTLEDNINGAR	

Figurförteckning

Figur 1	Elförbrukning i Finland år 2004, uppdelad efter produktionsform.....	11
Figur 2	Förfarande vid miljökonsekvensbedömning	18
Figur 3	Handläggningsordning av tillståndansökning vid Miljötillståndsverken	22
Figur 4	Det kommunala plansystemets olika nivåer	24
Figur 5	Typisk ledningsgata för elektrisk högspänningsledning.....	29
Figur 6	Arbetsprocessen vid byggande av elektrisk starkströmsledning i Finland.....	37
Figur 7	Tidsåtgång för olika delmoment i ett för Fingrid typiskt ledningsprojekt	38
Figur 8	Processen för upprättande av miljökonsekvensbeskrivning i Sverige	40
Figur 9	Processen för upprättande av konsekvensbeskrivning i Norge	44

1 Inledning

Inledningen innehåller bakgrund till examensarbetet, en formulering av rapporten samt vilka metoder som använts. Här finns även en kortare beskrivning av uppdragsgivaren, Svenska Kraftnät.

1.1 Bakgrund

Byggande av kraftledningar är en omfattande och långdragen process. Det finns många beslut som skall samordnas. Genom lagstiftning genomför myndigheter en rad tillståndsprövningar. I de nordiska länderna ser dessa tillståndsprövningar olika ut och även små skillnader kan påverka likartade projekts tidsåtgång.

Svenska Kraftnät

Svenska Kraftnät är ett statligt affärsverk som förvaltar och driver det svenska stamnätet för elöverföring och ansvarar för dess utlandsförbindelser¹.

Utöver förvaltningen av stamnätet har Svenska Kraftnät har också systemansvar för den svenska elförsörjningen. Detta ansvar innebär att se till att elsystemet kortsiktigt är i balans och att dess anläggningar samverkar driftsäkert. Sedan den 1 juli 2005 är Svenska Kraftnät även systemansvarig för naturgasmarknaden.

Svenska Kraftnäts tredje uppdrag är att ha myndighetsansvar för Sveriges elberedskap².

1.2 Syfte

Rapporten har två syften. Det första är att beskriva tillståndsprocessen för koncessionspliktiga ledningar i Finland från det att planerna på en ny ledning initieras till dess att ledningen står klar att fylla sin funktion. Det andra syftet är att jämföra tillståndsprocessen för koncessionpliktiga ledningar mellan de tre nordiska länderna, Finland, Sverige och Norge.

1.3 Avgränsning

Då det ställs olika krav på tillstånd beroende på kraftledningars dimensioner har en avgränsning i rapporten gjorts så till vida att den framförallt uppehåller sig vid tillståndsprocessen för ledningar som tillhör respektive lands stamnät. Ledningar med lägre spänning kommenteras endast undantagsvis.

Då lämpliga fallstudier ej funnits i Finland beskrivs i rapporten ett hypotetiskt fall över ett projekt. Detta för att belysa arbetssätt som går utöver vad lagstiftning kräver samt tydliggöra kronologin i ett projekt.

---

¹ Svenska Kraftnät, 2006, Internet

² Svenska Kraftnät, 2005, sid. 2

1.4 Metod

Rapporten baseras på intervjuer och besök på institutioner, universitet och myndigheter i Finland. Resultatet från dessa besök samt litteraturstudier ligger till grund för den avslutande jämförelsen mellan de tre ländernas tillståndsprocess. Jämförelseunderlag från Sverige och Norge inhämtas från examensarbete *EX-05-147 Tillståndprocessen för koncessionspliktiga ledningar – en jämförelse mellan Sverige och Norge*.

1.5 Felkällor

Den första delen av denna rapport baseras i stor utsträckning på intervjuer. Informationen som framkommit under dessa påverkas av följande faktorer: Vem som tillfrågats, vilka frågor som ställts, hur frågorna ställts samt hur svaren uppfattats.

De skillnader som finns mellan Finlands och Sveriges lagtext och arbetsmetoder kan även bidra till missförstånd från författarens sida.

1.6 Disposition

Rapporten är indelad i tre delar. Den första delen, kapitel två, tre och fyra, innehåller en grundläggande information om Finlands elmarknad, en utförlig genomgång av tillståndsprocessen för koncessionspliktiga ledningar, samt en hypotetisk fallstudie av ett ledningsprojekt i Finland. Del två, kapitel fem, innehåller en kortare genomgång av Sveriges och Norges tillståndsprocess för koncessionspliktiga ledningar. Sista delen, kapitel sex och sju, innehåller jämförelsen de tre länderna emellan samt de slutsatser som kan dras ur denna.

Ord som i rapporten förkortas nämns första gången med hela ordet följt av förkortningen som används i fortsättningen av examensarbetet. Vidare i rapporten skrivs bara förkortningen ut. SI-enheter och härledda SI-enheter förkortas enligt konvention. Käll- och laghänvisningar har gjorts enligt de regler som finns på fastighetsvetenskapliga institutionen på Kungliga Tekniska högskolan. Finländsk laghänvisning har gjorts enligt regler i boken *Svenskt lagspråk i Finland*.

2 Översiktlig Introduktion till Finlands energimarknad

Kapitel två innehåller en beskrivning om hur elnätet är uppbyggt i Finland. Här redogörs även för vilka aktörer som finns på den finländska elmarknaden och hur denna ser ut.

2.1 Energiproduktionen och elnätets uppbyggnad

Finlands kalla klimat gör tillgången på energi viktig. Höga krav ställs därför på driftsäkerheten. Totalt finns ca 400 kraftverk som producerar el i Finland³. Kraftverken drivs med varierande bränslen och behovet som ej täcks av den inhemska elproduktionen förses genom import från Ryssland samt från den nordiska energimarknaden, Nordpool⁴. Överföringsnätet för el i Finland är, liksom i Sverige, uppbyggt i tre nivåer. Det finländska stamnätet omfattas av 400-, 220-, och de viktigaste 110 kV ledningarna. Regionnätet består av de övriga 110 kV ledningar och distributionsnätet innefattar samtliga ledningar med en spänning mindre än 110 kV. Beroende på situationen ansluts kraftverken till det finländska elöverföringsnätet vid olika spänning⁵.

2.2 Marknaden idag

De 400 elproducerande kraftverken i Finland ägs av 120 olika företag. Trots det höga antalet elproducerande företag domineras marknaden idag av två stora aktörer. Fortum och Pohjolan Voima som står för 40 respektive 20 % av den totala energiproduktionen⁶.

År 1995 öppnades den finländska elmarknaden för konkurrens med hjälp av Elmarknadslagen, nedan kallad ElmarknadsL, och från 1997 har alla elförbrukare fritt kunnat välja sin elleverantör⁷. 1997 grundades också Fingrid Oyj. Fingrid ansvarar för det finländska stamnätet och samtliga utlandsförbindelser mellan Finland och Sverige, Norge samt Ryssland. Stamnätet längd är ca 13 950 km och omfattar samtliga 400- och 220 kV ledningar samt de viktigaste 110 kV ledningarna⁸.

De 110 kV ledningar som inte omfattar stamnätet, tillhör regionnätet, och drivs av ett tiotal regionnätbolag samt ett 60-tal andra bolag. Distributionsnätet, det vill säga ledningar med en spänning under 110 kV, drivs av ca 95 regionala elbolag med elnätstillstånd. De regionala bolagen är till huvuddelen kommunala affärsverk⁹.

---

³ Energimarknadsverket, 2006a, Internet

⁴ E.on, 2006, Internet

⁵ Fingrid, 2006a, Internet

⁶ Energimarknadsverket, 2006a, Internet

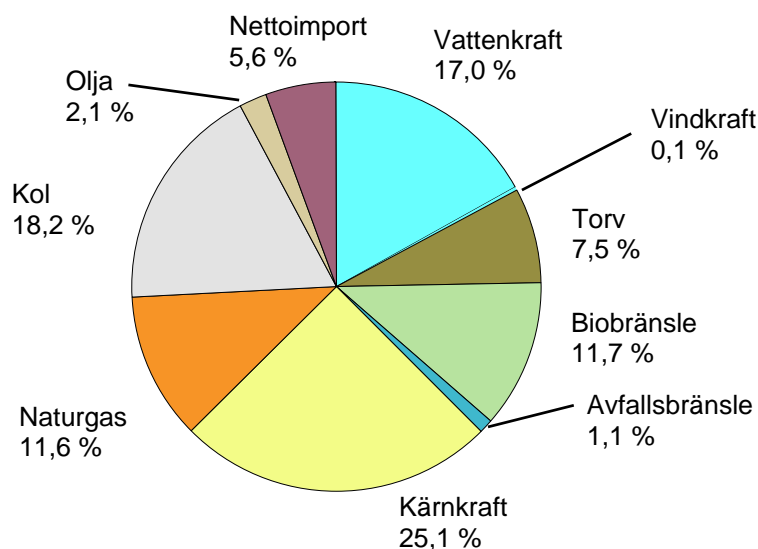
⁷ Energimarknadsverket, 2006b, Internet

⁸ Fingrid, 2006b, Internet

⁹ Energimarknadsverket, 2006c, Internet

För elnätverksamhet krävs ett elnätstillstånd som utfärdas av det finländska Energimarknadsverket. Tillstånd beviljas för stamnäts- regions- samt distributionsnätverksamhet. Nätinnehavare är skyldiga att underhålla och utveckla nätet, att ansluta eldriftsställen och elproduktionsinrättningar och att överföra el.

Finlands elenergiförbrukning uppgick 2004 till 86,8 TWh¹⁰. Den största andelen energi kom då från kärnkraft. Se Figur 1.

Figur 1 Elförbrukning i Finland år 2004, uppdelad efter produktionsform

2.3 Myndigheter, företag och organisationer involverade i tillståndsprocessen för koncessionspliktiga ledningar

De regionala miljöcentralerna

De regionala miljöcentralerna är indelade i 13 stycken regioner. De fungerar som tillstånds-, övervaknings- och utvecklingsmyndigheter i frågor som rör miljövård, markanvändning, byggande, naturskydd, vattenvård samt bevarande av kulturmiljöer¹¹. Miljöministeriet styr deras verksamhet. Undantaget är dock frågor om användning och vård av vattenresurser, centralerna är då underställda Skogsbruksministeriet.

Domstolsväsendet

Domstolsväsendet är i Finland uppbyggd längs två linjer¹². Tingsrätterna, hovrätterna samt högsta domstolen behandlar brottmål, tvistemål och ansökningsärenden. Förvaltningsdomstolarna och högsta förvaltningsdomstolen behandlar besvär över myndigheternas beslut. Utöver detta finns det ett antal specialdomstolar¹³.

¹⁰ Åbo Akademi, 2006, Internet

¹¹ Sandberg, Ståhlberg, 2000, sid. 15

¹² Korhonen, 1997, sid. 6

¹³ Justitieförvaltningen, 2006, Internet

Energimarknadsverket

Energimarknadsverket är ett sakkunnigämbetsverk. Energimarknadsverkets huvuduppgift är att övervaka att el- och naturgasmarknadslagstiftningen följs och att främja verksamheten på el- och naturgasmarknaden. Energimarknadsverket utfärdar även elnätstillstånd.

Finlands miljöcentral

Finlands miljöcentral är ett forsknings- och expertinstitut som lyder under Miljöministeriet. Miljöcentralen ansvarar även för tillståndsfrågor i havet utanför Finlands ekonomiska zon.

Forststyrelsen

Forststyrelsen är ett statligt affärsverk som ansvarar för förvaltningen av statligt ägda mark och vattenområden. Den sammanlagda marken förvaltd uppgår till 12 miljoner ha som utgörs av bland annat nationalparker och naturreservat¹⁴.

Handels- och industriministeriet

Handels- och industriministeriet ansvarar för Finlands energipolitik. Inom dess förvaltningsområde hör även Energimarknadsverket. Ministeriet handlägger även inösningsfrågor.

Lantmäteriverket

Lantmäteriverket sköter landets fastighetssystem, olika fastighetsregister och allmänna kartverksarbeten. Lantmäteriverket består av en centralförvaltning, 13 lantmäteribyråer och sex riksomfattande produktions- och serviceenheter. Lantmäteribyråerna genomför förrättningar såsom stycknings-, klyvnings- och inlösningsförrättningar.

Länsstyrelsen

Finland är geografiskt avgränsat i sex stycken länsstyrelser som är de gemensamma regionala myndigheterna för sju av Finlands ministerier. Länsstyrelserna ansvarar för polis, räddning, trafik, justitieförvaltning, konkurrens och konsumentfrågor, social- och hälsovård samt undervisning och kultur

Miljöministeriet

Ministeriets uppgift är att ansvara och genomföra den politik som omfattar boende, miljövård och bekämpning av miljöskador, områdesanvändning, naturvård samt byggande. Miljöministeriet ansvarar även för den allmänna styrningen av Finlands miljöcentral, Miljötillståndsverken och de regionala miljöcentralerna.

Miljötillståndsverken

Miljötillståndsverken är regionala statliga tillståndsmyndigheter för ärenden rörande vatten- och miljöskyddslagstiftning. Miljötillståndsverken är tre till antalet. De delar sin verksamhet geografiskt i östra, västra och norra Finland. Verkens primära uppgift är att handlägga ansökningar om tillstånd i enlighet med ovannämnda lagar.

---

¹⁴ Forststyrelsen, 2006a, Internet

Museiverket

Museiverkets uppgift är att värna om Finlands materiella kulturarv. De ansvarar för skydd av fornlämningar, byggnadsarv, kulturhistoriskt värdefull miljö och av kulturegendom¹⁵.

Fingrid

Fingrid Oyj är Finlands motsvarighet till Svenska Kraftnät. Fingrid ansvarar för planering och övervakning av stamnätets drift samt utveckling och underhåll av nätet. De ansvarar även för att upprätthålla en balans mellan producerad och förbrukad energi. Fingrids verksamhet övervakas av Energimarknadsverket. Fingrid är ett aktiebolag som ägs gemensamt av Fortum Power & Heat Oy, Pohjolan Voima Oy, staten samt ett antal finländska försäkringsbolag¹⁶.

Centralförbundet för lant- och skogsbruksproducenter

Centralförbundet för lant- och skogsbruksproducenter, nedan kallat MTK, är Svenska lantbruksproducenternas centralförbunds, nedan kallat SLC, motsvarighet i den finskspråkiga delen av Finland.

Finsk energiindustri

Finsk energiindustri är en näringspolitisk och arbetsmarknadspolitisk intresseorganisation för el- och fjärrvärmesektorn. Organisationen har till uppgift att övervaka och förbättra de närings- och arbetsmarknadspolitiska förutsättningarna för sina medlemmar.

Jordägarnas värderingscentral

SLC och MTK äger tillsammans Jordägarnas värderingscentral. Värderingscentralen är ett konsultbolag som åtar sig konkreta fall och företräder markägare i domstol och vid inlösningsförrättningar.

Svenska lantbruksproducenternas centralförbund

SLC är en politiskt obunden facklig intresseorganisation för lant- och skogsbruket i de svenskspråkiga delarna av Finland. SLC:s arbete är inriktat på att bevaka och tillvarata medlemmarnas samt den svenska landsbygdens gemensamma ekonomiska, sociala och kulturella intressen.

---

¹⁵ Museiverket, 2006, Internet

¹⁶ Fingrid, 2006c, Internet

3 Tillstånd och prövningar i Finland

Kapitel tre beskriver vilka tillstånd och prövningar en byggare av en elektrisk starkströmsledning måste erhålla innan ledningen kan tas i bruk. Vissa tillstånd beskrivs mer allmänt medan andra prövningar, utmärkande för ledningsbyggande, är mer specifika.

3.1 Koncessionsprövning

För att få utöva vissa verksamheter kan myndigheter kräva att koncession söks. Koncession, eller tillstånd, innebär att myndigheterna har gjort en bedömning huruvida företaget har förutsättningarna för att bedriva den verksamhet de önskar. Nedan följer en redogörelse över de myndighetstillstånd som krävs av ett företag som vill bedriva elnätsverksamhet i Finland.

3.1.1 Elnätstillstånd

Enligt ElmarknadsL måste den som vill utöva elnätsverksamhet ha ett elnätstillstånd. Elnätsverksamhet definieras som att mot ersättning ställa elnät till förfogande för den som behöver elöverföring och andra nättjänster. Enligt 3 och 4 §§ ElmarknadsL är det Energimarknadsverket som utfärdar tillståndet. Tillståndet beviljas tills vidare eller för viss tid. I realiteten är det dock endast tillsvidarestillstånd som ges¹⁷. Någon definition för vid vilken spänning elnätstillstånd krävs finns ej. I teorin skulle alltså en 1 V ledning kräva tillstånd. Men då det inte finns någon ekonomi i en sådan ledning byggs det sällan sådana¹⁸.

Det finns två typer av elnätstillstånd. Elnätstillstånd för region- eller stamnätsverksamhet samt elnätstillstånd för distributionsnätsverksamhet¹⁹. Elnätstillstånd för distributionsnätsverksamhet innebär att innehavaren har rätt att utöva sin verksamhet över ett visst geografiskt område medan ett företag med elnätstillstånd för region- eller stamnätsverksamhet har rätt att bygga och bedriva elnätsverksamhet på de större näten oavsett den geografiska indelningen av distributionsnäten. För ledning inom en och samma inrättning, fastighet eller fastighetsgrupp som står för den interna eldistributionen behövs ej elnätstillstånd. Vidare krävs ej tillstånd för byggande av en kraftledning som ansluter en elkraftproducerande anläggning till övriga nätet. Behovet anses vara så pass uppenbart att någon prövning ej behöver ske. Detta framgår av 18 § ElmarknadsL.

Ansökan

En ansökan om elnätstillstånd för distributionsnät skall enligt Elmarknadsförordningen, nedan kallad ElmarknadsF, inlämnas skriftligt hos Energimarknadsverket. Av ElmarknadsF 3 § framgår att ansökan utöver bolagsuppgifter skall innehålla en redogörelse över vilket område elnätsverksamheten avses genomföras samt när denna är tänkt att inledas. Till ansökan

---

¹⁷ Kinnunen, M. Intervju 19/9 2006

¹⁸ Kinnunen, M. E-post 19/10 2006

¹⁹ Energimarknadsverket, 2006d, Internet

skall även bifogas en karta över det aktuella området samt uppgifter om befintliga nät i området och hur det planerade nätet ska inarbetas med dessa.

Till ansökan om elnätstillstånd för region- och stamnät, som också beviljas av Energimarknadsverket, behövs utöver det som nämns ovan grundliga utredningar över behovet av nätet. Om konsekvensbeskrivning gjorts, se avsnitt 3.2.1, skall denna bifogas. En karta kan skickas med över det tänkta området ledningen skall dras men det finns inget formellt krav på att redovisa den exakta ledningssträckningen²⁰.

Handläggning och beslut

Energimarknadsverket handlägger och prövar ansökan om elnätstillstånd²¹. I 5 § ElmarknadsL listas de villkor som skall uppfyllas för att tillstånd skall beviljas. Utgångspunkten är att det beviljas om sökanden har tekniska ekonomiska och organisatoriska förutsättningar för att ombesörja verksamheten. Detta uppfylls om sökande har tillräckligt många anställda, organisationen motsvarar den omfattning som elnätverksamheten kräver, det finns en driftledare samt en arbetsledare som uppfyller de krav som finns i Elsäkerhetslagen, nedan kallad ESL. Vidare måste sökanden ha ekonomiska förutsättningar samt egen beslutsrätt över de medel som krävs för drift, underhåll och utveckling av elnätet.

Utöver det som listas i 5 § prövar Energimarknadsverket endast behovet av ledningen. Noterbart är att trots att om en eventuell konsekvensbeskrivning skall bifogas ansökan är syftet med detta från Energimarknadsverket sida inte att granska konsekvensbeskrivningens innehåll utan enbart att kontrollera att en konsekvensbeskrivning är gjord.²²

Visar utredningarna som bifogas ansökan att behov av ny kraftledning föreligger utfärdar Energimarknadsverket elnätstillstånd. Tillståndet kan förenas med villkor utöver de som måste uppfyllas enligt ovan. Detta är emellertid sällsynt för Energimarknadsverket håller hela tiden sökande underrättad om eventuella åsikter verket må ha. Sökanden kan på detta sätt komplettera och avhjälpa brister, som skulle kunna föranleda villkor, innan tillståndet utfärdas²³.

För ett företag som driver distributionsnät innebär tillståndskraven att, har de en organisation och en ekonomi som uppfyller de krav som Energimarknadsverket ställer, får de elnätstillstånd och kan därefter "fritt" bygga distributionsledningar inom det geografiska område som elnätstillståndet avser.

Elnätstillstånd för region- och stamnät är knutna till en viss ledning och nytt tillstånd måste sökas för varje ny ledning som företaget önskar bygga. Ska en befintlig ledning bytas ut till en ny kan den nya i många fall bestå på den gamla ledningens tillstånd förutsatt att detta genomförs i samråd med Energimarknadsverket²⁴.

---

²⁰ Kinnunen, M. Intervju 19/9 2006

²¹ Om ledningen är en utlandsförbindelse handläggas ansökan av Handels- och industriministeriet.

²² Kinnunen, M. Intervju 19/9 2006

²³ Ibid

²⁴ Ibid

Överklagande

Ett beslut om elnätstillstånd som fattats av Energimarknadsverket kan enligt 51 § ElmarknadsL överklagas till förvaltningsdomstolen. Det är bara sökanden av elnätstillståndet som kan överklaga ett beslut av Energimarknadsverket²⁵. Förvaltningsdomstolens utslag kan i sin tur överklagas till högsta förvaltningsdomstolen efter att besvärstillstånd givits. Om elnätstillståndet utfärdas av Handels- och industriministeriet överklagas detta direkt till Högsta förvaltningsdomstolen.

3.2 Miljökonsekvensbedömning och miljöprövning

3.2.1 Miljökonsekvensbedömning

I Finland sker miljökonsekvensbedömningen i två etapper: Bedömningsprogram och konsekvensbeskrivning²⁶. Lag om förfarandet vid miljökonsekvensbedömning, nedan kallad MKL, och förordning om förfarandet vid miljökonsekvensbedömning, nedan kallad MKF, är det regelverk som styr upprättande och innehåll av miljökonsekvensbedömningen.

Syftet med miljökonsekvensbedömningen är enligt 1 § MKL att på ett enhetligt sätt beakta miljökonsekvenser som uppkommer i samband med planläggande och beslutsfattande om saker som rör miljön. Samtidigt skall medborgarnas tillgång till information och möjlighet till medbestämmande säkerställas.

Vad som skall granskas i miljökonsekvensbedömningen ges av 2 § MKL²⁷:

- konsekvenser för samhällsstrukturen, byggnader, landskapet, stadsbilden och kulturmiljön
- konsekvenser för människors hälsa levnadsförhållande och trivsel
- konsekvenser för marken, utnyttjandet av naturresurserna, vattnet, vattensystemen, luften och klimatet, växtligheten och organismer

Bedömningsprogrammet måste alltid göras då ett projekt sannolikt föranleder betydande skadliga miljökonsekvenser. Konsekvensbeskrivningen behöver emellertid inte alltid göras. I MKF:s 6 § lista de tillfällen den måste göras men beroende på vad som lyfts fram i bedömningsprogrammet kan en konsekvensbeskrivning behöva göras även om åtgärden ej listas i 6 §²⁸.

Bedömningsprogram

Det första skedet i miljökonsekvensbedömningen är att ett bedömningsprogram utarbetas. Som nämnt ovan skall detta alltid utarbetas när ett projekt sannolikt föranleder betydande skadliga miljökonsekvenser. Bedömningsprogrammet skall bestå av en utförlig arbetsplan över de konsekvenser och alternativ, minst två, som

---

²⁵ Kinnunen, M. Intervju 19/9 2006

²⁶ Fingrid, 2003a, sid. 6f

²⁷ Fingrid, 2003b, sid. 17

²⁸ Enligt MKL 6 § 2 mom. 8 c-punkten skall en konsekvensbeskrivning göras om en kraftledning är mer än 15 km och spänningen är minst 220 kV. Den regionala miljöcentralen kan, om projektet har mindre omfattning än lagstadgade kriterier, men miljöpåverkan ändå anses betydande, utifrån bedömningsprogrammet besluta att en konsekvensbeskrivning likväl skall utarbetas.

skall utredas²⁹. Vidare skall bedömningsprogrammet enligt 11 § MKF innehålla uppgifter om syfte, markanvändningsbehov, uppgifter om planer och tillstånd som projektet förutsätter, information om redan gjorda utredningar samt en uppskattad tidplan för hela projektet.

Bedömningsprogrammet lämnas till berörd regional miljöcentral. Sträcker sig ett projekt över flera miljöcentralers geografiska områden utses en central till ansvarig för hela ansökan. Den central som behandlar bedömningsprogrammet blir kontaktmyndighet. Kontaktmyndigheten skall samordna miljökonsekvensbedömningen med sökanden, kontaktmyndigheten och andra myndigheter³⁰.

När kontaktmyndigheten erhållit bedömningsprogrammet skickar det ut det på remiss till myndigheter och organisationer som kan tänkas vara berörda. Kungörelser ges även i tidningar där det framgår att bedömningsprogrammet ställs ut för påseende hos berörda kommuner. Detta för att även privatpersoner ska få tillgång till programmet och kunna inkomma med synpunkter³¹. Enligt 13 § MKF ska påseendeperioden vara minst 14 dagar och eventuella erinringar och åsikter skall inlämnas till kontaktmyndigheten inom 60 dagar från det att programmet först ställs ut.

När tidsfristen löpt ut och alla synpunkter inkommit till kontaktmyndigheten sammanställs samtliga synpunkter till ett utlåtande. I utlåtandet tar kontaktmyndigheten ställning till huruvida det krävs en konsekvensbeskrivning för det aktuella projektet.

Konsekvensbeskrivning

Givet att miljöcentralen konstaterat att en konsekvensbeskrivning behövs, initieras framtagandet av denna. Konsekvensbeskrivningen tas fram av verksamhetsutövaren. I konsekvensbeskrivningen genomförs utöver fördjupade analyser av faktorer som redan identifierats i bedömningsprogrammet och frågor som lyfts fram i kontaktmyndighetens utlåtande, även utredningar om projektet och dess markanvändning jämte andra alternativ, projektets centrala egenskaper och tekniska lösningar. Beräknad materialåtgång, utsläpp och avfall måste redovisas för projektets planerings-, byggnads-, användnings- och avvecklingskedje. Slutligen måste de olika alternativens genomförbarhet redovisas samt förslag till hur eventuella miljöskador kan begränsas och uppföljas. Potentiella osäkerhetsfaktorer i materialet som används till ovanstående utredningar måste presenteras.

När konsekvensbeskrivningen är färdig skickas den in till kontaktmyndigheten³². Den efterföljande handläggningen påminner om den för bedömningsprogrammet. Kontaktmyndigheten skickar konsekvensbeskrivningen på remiss samt skickar ut den till påseende för allmänheten hos de kommuner som kan beröras.

---

²⁹ Fingrid, 2003a, sid. 6

³⁰ Om projektet innebär gränsöverskridande miljökonsekvenser ansvarar Miljöministeriet för de internationella kontakterna.

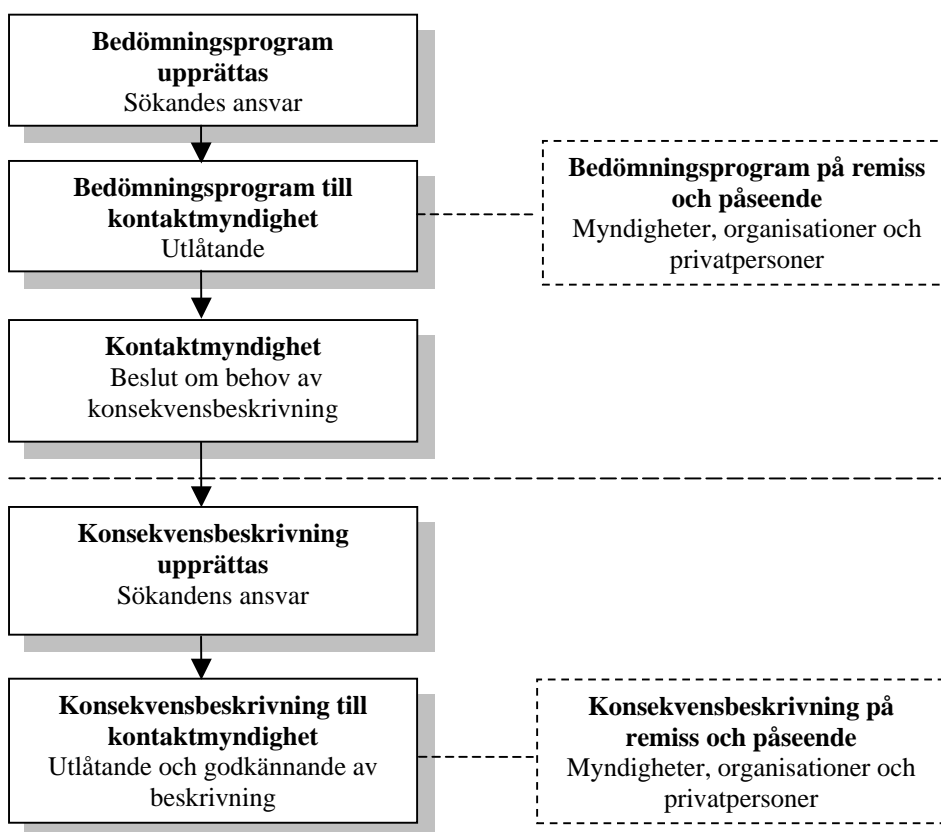
³¹ Jantunen, J. Intervju 18/9 2006

³² Om projektet som fordrar konsekvensbeskrivning enligt MKL någonstans påverkar vattenområden ansvarar miljötillståndsverken för prövningen av konsekvensbeskrivning på den delsträckan.

Utställningen varar i minst 14 dagar och synpunkter på konsekvensbeskrivningen skall ha inkommit inom 60 dagar. Efter detta har kontaktmyndigheten två månader på sig att sammanställa alla erinringar och presentera dem tillsammans med sina egna för verksamhetsutövaren. Utlåtandet skall även, enligt 13 och 16 §§ MKF, sändas till de kommuner som berörs samt till Finlands miljöcentral.

I utlåtandet tar den regionala miljöcentralen ställning till huruvida miljökonsekvensbeskrivningen utförts på ett lagenligt sätt samt om de konsekvenser som projektet kan medföra på miljön är utredda med adekvat metod³³. I utlåtandet kan även villkor ställas. Enligt 16 § MBL har den regionala miljöcentralen uppföljningsskyldighet på att dessa villkor verkställs.

Kontaktmyndighetens utlåtande kan ej överklagas. Orsaken är att miljökonsekvensbedömningens två steg ger möjlighet för berörda att uttala sig, samt det faktum att minst två alternativa ledningssträckningar följer med under hela förloppet. Hela processen formar då alternativen och utlåtandet och besvärsmöjligheter anses därför ej nödvändigt³⁴.

Figur 2 Förfarande vid miljökonsekvensbedömning

³³ Statens miljöförvaltning, 2006a, Internet

³⁴ Heinämies, J & Kuitunen, S. Intervju 18/9 respektive 20/9 2006

3.2.2 Områdesskydd

Natur- och landskapsskydd av områden som anses viktiga bearbetas primärt av Naturvårdslagen, nedan kallad NL. Lagens syfte är att bevara naturens mångfald, stödja hållbart nyttjande av naturmiljön samt att främja naturforskning. Nedan följer en redogörelse av existerande skyddsformer samt hur tillstånd och dispens kan erhållas för att förlägga elektrisk starkströmsledning över dessa.

Naturskyddsprogram

För att planlägga behovet av naturskydd utformas naturskyddsprogram i enlighet med 7 § NL. I programmen reserveras områden för naturskyddsändamål. Skyddsprogrammen ligger sedan till grund för bildandet av naturskyddsområden. Följande naturskyddsprogram är fastlagda³⁵:

- programmet för national- och naturparker
- basprogrammet för myrskydd
- programmet för skydd av fågelrika insjöar och havsvikar
- lundskyddsprogrammet
- strandskyddsprogrammet
- skyddsprogrammet för gamla skogar
- skyddsprogrammet för åsar

I område som omfattas av naturskyddsprogram är det förbjudet att göra något som äventyrar skyddets syfte. Den regionala miljöcentralen kan emellertid, enligt 9 § NL, ge tillstånd till avvikelser från detta förbud om skyddets syfte inte nämnvärt riskeras.

Nationalpark

Stora områden med typisk finländsk, storslagen och värdefull natur, kan få nationalparksstatus. Syftet med nationalparker är att trygga naturens mångfald³⁶. Ett krav är enligt 11 § NL att marken som nationalparken ligger på ägs av staten och att det är minst 1000 ha. Varje nybildad nationalpark får en egen unik föreskrift. Den klargör vad som är tillåtet och vad som ej är tillåtet att göra inom parken³⁷. Generellt gäller förbud att uppföra byggnader och konstruktioner inom en nationalpark³⁸. En elektrisk starkströmsledning är alltså ej möjlig att bygga i en nationalpark om inte nationalparkens föreskrifter medger detta³⁹.

Naturreservat

Naturreservat bildas för att säkerställa vetenskapliga syften. Om inte förordningar tillåter annat skall naturreservat likt nationalparker vara minsta 1000 ha. Detta ges av 12 § NL. Naturreservaten är i huvudsak stängda för allmänheten. Skyddsbestämmelserna är strängare än för nationalparkerna varför möjligheterna att få dispens för intrång med en ledning ej är möjligt att erhålla^{40 & 41}.

---

³⁵ Forststyrelsen, 2006b, Internet

³⁶ Forststyrelsen, 2006c, Internet

³⁷ Hellas, K. Intervju 18/9 2006

³⁸ Med stöd av 15 § NL kan emellertid undantag ges om byggnaderna behövs för renkötsel.

³⁹ Jantunen, J. Intervju 18/9 2006

⁴⁰ Forststyrelsen, 2006d, Internet

⁴¹ Jantunen, J. Intervju 18/9 2006

Nationalstadspark

Nationalstadsparker regleras i 9:e kapitlet markanvändnings- och bygglagen, nedan kallad MBL. Dessa kan på ansökan av kommun inrättas av Miljöministeriet. De bildas för att bevara och vårda kultur- eller naturlandskapets skönhet och historiska särdrag i den urbana miljön. I ovan nämnda planer skall ett område som reserveras för nationalstadspark vara avsatt som park eller rekreationsområde. Vid tillskapandet av en park kan unika bestämmelser för denna i syfte att bevara särskilda värden upprättas. Att göra någon form av intrång i en nationalstadspark kan beroende på vad som stadgas i bestämmelserna vara komplicerat⁴².

Natura 2000

Av nätverket Natura 2000 skyddas viktiga naturtyper och arter i hela Europeiska unionen. Målet är att bevara naturens mångfald. Majoriteten av de Natura 2000-områden som finns i Finland ingår sedan tidigare i olika former av skyddsprogram⁴³. Om ett projekt sannolikt försämrar de naturvärden som finns i ett Natura 2000-område krävs grundliga konsekvensutredningar⁴⁴. Detta ges av 65 § NL. Den regionala miljöcentralen tillsammans med de som förvaltar det aktuella området beviljar sedan på basis av konsekvensutredningen tillstånd för intrånget. Om miljöcentralen ej beviljar tillstånd kan statsrådet, miljöministern, enligt 66 § åsidosätta detta beslut, och ändå ge tillstånd till projektet, om detta är tvingande på grund av ytterst viktigt allmänt intresse och det inte finns någon alternativ lösning⁴⁵.

Övriga naturskyddsområde

Övriga naturskyddsområden är ett samlingsbegrepp för de skyddsområden som ej faller under nationalparker eller naturreservat. Dessa är normalt betydligt mindre i storlek, maximalt 100 ha. Områdena regleras i fall till fall genom förordningar och här klargörs även de eventuella undantag från skyddet som ovannämnda skyddsformer åtnjuter. Eftersom skyddet av varje övrigt naturskyddsområde regleras i separata förordningar kan möjligheten att göra intrång med en elektrisk starkströmsledning variera. Givet att förordning medger intrång i någon form, söks tillstånd för detta hos den regionala miljöcentralen⁴⁶.

Ytterligare naturskydd finns i form av *naturminnesmärke*. Exempel kan enligt 23 § NL vara flyttblock, dunge eller motsvarande naturformation. Naturminnesmärken får ej skadas eller förstöras. NL listar i 29 § även vissa *skyddade naturtyper* som alltid är skyddade. Exempel på sådana är hassellundar, lövängar och stora enstaka träd i öppet landskap. Dessa områden får ej ändras så att naturtypens karaktäristiska drag äventyras. Undantag kan emellertid ges av den regionala miljöcentralen enligt den 31 § NL. Miljöministeriet kan inrätta *landskapsvårdsområden* om landskapsbilden och kulturlandskapets skönhet anses ha särskilda värden. Bestämmelser säkerställer då att de väsentliga dragen i landskapet ej får förändras. I 34 § ges den regionala miljöcentralen möjlighet att bevilja undantag från dessa bestämmelser.

---

⁴² Hellas, K. Intervju 18/9 2006

⁴³ Forststyrelsen, 2006e, Internet

⁴⁴ Konsekvensutredningen genomförs i samband med konsekvensbeskrivningen.

⁴⁵ Miljöministeriet, 2004b, sid. 8

⁴⁶ Hellas, K. Intervju 18/9 2006

Strandskyddsområde

Finland saknar generellt strandskydd⁴⁷. Strandskyddsprogram har dock tagits fram med hjälp av NL, men endast 4 % av havskusterna och 5 % av sjöstränderna skyddas genom detta⁴⁸. För att skydda eller styra utnyttjandet av stränder kan även speciella strandgeneral- och stranddetaljplaner utformas. Se avsnitt 3.3.2.

3.2.3 Miljöfarlig verksamhet

Miljöskyddslagen, nedan kallad MSL, reglerar verksamheter som kan orsaka miljöföroreningar. Förorening av miljön definieras i 3 § MSL som bland annat buller, skakningar, ljus, värme och lukt som tillsammans eller var för sig medför olägenhet för miljön, människors hälsa, den allmänna trivseln eller skadar den enskildes egendom. Miljöskyddsförordningen, nedan kallad MSF, 1 § listar de verksamheter som kräver tillstånd och utöver dessa finns det i MSL 28 § ytterligare tillfällen då Miljötillståndsverket kan kräva ansökan om miljötillstånd. Handläggningsordningen är den samma som för tillstånd för vattenverksamhet. Se Figur 3.

Även om en elektrisk starkströmsledning enligt 3 § MSL innebär en verksamhet som kan förorsaka föroreningar av miljön krävs inget tillstånd. Det eftersom kraftledningar ej nämns i 28 § MSL och 1 § MSF⁴⁹. Enligt MSF 1 § 5 a-punkten undantas även större transformatorstationer från denna tillståndsplikt även om de kan innehålla stora mängder miljöfarliga kemikalier. Vid byggnation av en elektrisk starkströmsledning bör emellertid anmälan göras enligt 60 § MSL om tillfälligt buller eller skakningar antas bli speciellt störande. Denna anmälan göres hos den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten.

3.2.4 Vattenverksamhet

Vid verksamhet i vatten gäller Vattenlagen, nedan kallad VL. Ett vattenområde definieras enligt denna lag som medelvattenstånd för område ej endast tillfälligt täckt av vatten. Lagen gäller även Finlands territorialvatten och ekonomiska zon. Diken och rännil undantas om de ej ens under sitt högsta vattenstånd finns tillräckligt vatten för trafikerande med båt. Konstgjorda vattentäkter cisterner och brunnar undantas också.

Generellt förbjuder VL alla former av åtgärder som kan förorsaka skada, olägenhet eller på annat sätt påverka miljön kring vattendrag eller sjöar. Undantaget är dock, enligt VL 1 kap. 16 §, tagande av vatten för rimligt husbehov.

2:a kapitlet VL stadgar regler om byggande i vattendrag. Om skador enligt ovan riskerar uppkomma skall tillstånd för detta sökas hos Miljötillståndsverket. Detta ges av VL 2 kap. 2 §.

Ansökan görs skriftligt till det Miljötillståndsverk inom vars område projektet avses genomföras⁵⁰. Den skall innehålla en erforderlig utredning som klargör

---

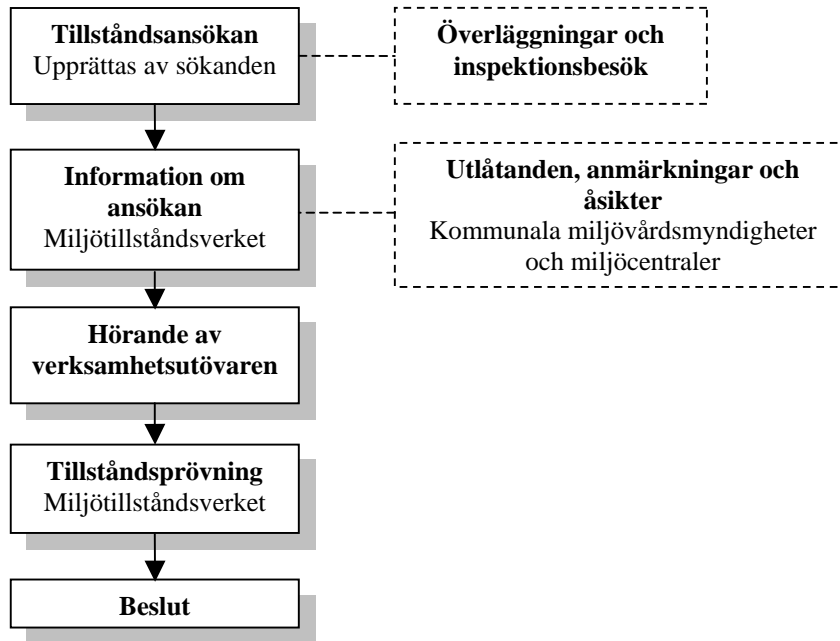
⁴⁷ Jantunen, J. Intervju 18/9 2006

⁴⁸ Statens miljöförvaltning, 2006b, Internet

⁴⁹ Jantunen, J. Intervju 18/9 2006

⁵⁰ Statens miljöförvaltning, 2006c, Internet

ingreppen. VL 16 kap. 1 a § säger att om åtgärden i övrigt förutsätter en konsekvensbeskrivning enligt MKL skall även denna bifogas ansökan⁵¹. Ärendet handläggs enligt Figur 3 och besvär över beslutet kan framläggas hos Vasa förvaltningsdomstol⁵² och överprövas hos högsta förvaltningsdomstolen⁵³.

Figur 3 Handläggningsordning av tillståndansökning vid Miljötillståndsverken

3.2.5 Täckttillstånd

Marktäktslagen, nedan kallad MTL, skyddar täkter för sten, grus, sand, lera och mull. Utöver utnyttjande av täkter för husbehov, råder tillståndstvång enligt 4 § MTL. Täckttillstånd söks hos kommunen, utsedd myndighet. Vid byggande av tillfälliga och permanenta vägar i ledningsgata kan det bli aktuellt för kraftledningsbyggare att söka ett sådant. Täckttillstånd överklagas enl. 20 § MTL hos förvaltningsdomstolen.

3.3 Kommunal prövning

Projektering av elektriska starkströmsledningar kan ibland innebära att kommunens planer måste ändras. Kommunernas möjlighet att påverka en lednings vara eller icke vara finns i MBL. Nedan följer en redogörelse för hur det finländska plansystemet med överliggande riksomfattande mål är uppbyggt.

3.3.1 Riksomfattande mål för områdesanvändningen

I MBL finns utöver bestämmelser om det kommunala plansystemet även regler för de så kallade riksomfattande målen för områdesanvändningen. Enligt 22 och 23 §§ MBL tas dessa mål fram av Miljöministeriet i samarbete med övriga

⁵¹ Utredningen kan ingå i själva konsekvensbeskrivningen.

⁵² Vasa förvaltningsdomstol är utsedd att ta hand om samtliga ärenden rörande vattentillstånd.

⁵³ Statens miljöförvaltning, 2006c, Internet

ministerier, förbund på landskapsnivå, och berörda intressegrupper⁵⁴. Målen skall⁵⁵:

- säkerställa att omständigheter av nationellt intresse beaktas i landskapens och kommunernas planläggning samt i de statliga myndigheternas verksamhet,
- bidra till att målen för markanvändnings- och bygglagen samt för planeringen av områdesanvändningen uppnås, av vilka de viktigaste är god livsmiljö och hållbar utveckling,
- fungera som redskap för förhandsstyrningen av planläggningen i markanvändningsfrågor av riksintresse och främja en konsekvent och enhetlig förhandsstyrning,
- främja genomförandet av internationella avtal i Finland och
- skapa förutsättningar för genomförandet av projekt på riksnivå när det gäller områdesanvändningen

Målen godkänns av statsrådet. Vid övrig områdesplanering skall riksomfattande mål för områdesanvändningen beaktas så att möjligheterna att uppnå dem främjas. Detta framgår av 24 § MBL.

3.3.2 Planer

I MBL finns ett antal planinstitut: landskapsplan, generalplan och detaljplan. Landskapsplanen skiljer sig från de andra två genom att den endast behandlar ärende som berör mer än en kommun. Generalplanen behandlar endast undantagsvis mer än en kommun och detaljplanen är uteslutande en kommunal angelägenhet.

Landskapsplan

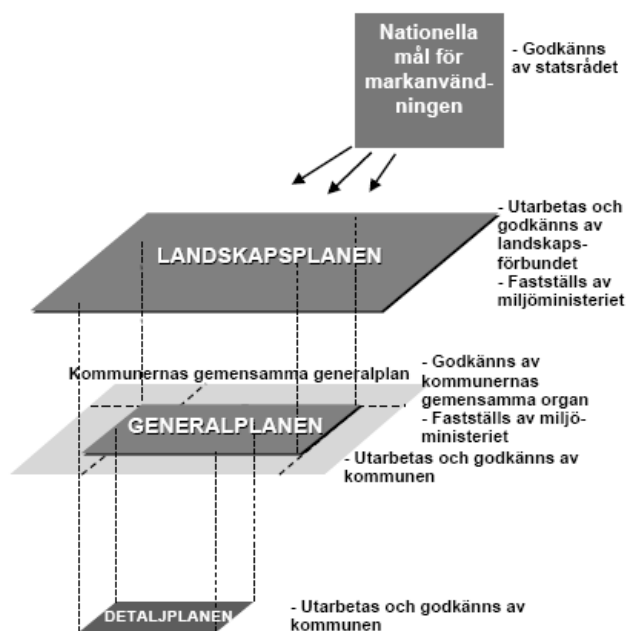
Landskapsplanen är en övergripande plan för kommunerna som ingår i ett landskap. I ett så kallat landskapsförbund representeras samtliga berörda kommuner inom landskapet och det är de som utarbetar och godkänner planen. Fastställelse av planen sker dock av Miljöministeriet. I planen presenteras de grundläggande lösningarna för landskapets samhällsstruktur och områdesanvändningen på ett tio- till tjuugoårigt perspektiv⁵⁶. Enbart frågor som berör mer än en kommun som behandlas i landskapsplanen. Landskapsplanens rättsverkningar definieras i MBL:s 32 §. Där framgår att landskapsplanen skall tjäna till ledning när generalplaner och detaljplaner utarbetas och ändras. Landskapsplanen är således ej juridiskt bindande men bör beaktas i det fortsatta planeringsarbetet.

---

⁵⁴ För framtagande av riksomfattande mål för energiplaneringen är Fingrid exempel på berörd intressegrupp.

⁵⁵ Statens miljöförvaltning, 2006d, Internet

⁵⁶ Miljöministeriet, 2004a, sid. 3

Figur 4 Det kommunala plansystemets olika nivåer

Generalplan

Generalplanens syfte är att i allmänna drag styra en kommuns samhällsstruktur och markanvändning. Detta framgår av MBL:s 35 §. Vid behov kan flera kommuner upprätta en gemensam generalplan, en möjlighet vars främsta syfte är att möjliggöra samordnad utveckling i de urbana regionerna⁵⁷. Generalplanen utarbetas av kommunen och godkänns av kommunfullmäktige men om det är fråga om en för flera kommuner gemensam generalplan, måste den fastställas av Miljöministeriet. Det ges av 37 § MBL och 22 § Markanvändnings- och byggförordningen, nedan kallad MBF. Planen kan göras kommunalt heltäckande eller avgränsas till att bara styra markanvändandet och byggandet i ett visst geografiskt område. En delgeneralplan för ett specifikt område är vanligen mer detaljerad än en kommunalt heltäckande plan. Utgångspunkten är att en av kommunen antagen generalplan har rättsverkningar men kommunen har även möjlighet att besluta att generalplanen endast skall vara rådgivande. Dock har en gemensam generalplan alltid rättsverkningar⁵⁸. En antagen generalplan med bestämmelser om byggränskränkningar och åtgärdsbegränsningar enligt 43 § MBL blir därför juridiskt bindande.

Detaljplan

Detaljplanen är det mest detaljerade planinstrument i MBL. Syftet med detaljplanen är att anvisa behövliga områden för olika ändamål samt att styra byggande och markanvändning på så sätt som stads- och landskapsförhållanden fordrar. Detta går att utläsa ur MBL 50 §. Enligt 51 och 52 §§ MBL utarbetar kommunen planen och den godkänns av kommunfullmäktige. Bestämmelserna i en detaljplan är juridiskt bindande och inga byggnader får uppföras i strid med denna.

⁵⁷ Miljöministeriet, u.å., sid.19

⁵⁸ Kolari kommun, 2006, Internet

Inom detaljplaneområdet får heller inte anläggningar, som kan tänkas medföra olägenheter för angränsande områden inom samma planområde, placeras. Detta ges av 58 § MBL.

Strandplan

Enligt MBL kan även speciella general- och detaljplaner utformas i strandnära områden. Detta gäller primärt då byggnader skall uppföras i dessa lägen. 73 § MBL ger också att utöver de bestämmelser som normalt gäller för de båda planformerna skall det i en strandplan säkerställas att natur, landskapsvård, rekreationsbehov och tillräckligt sammanhängande strandområden bevaras.

Planavvikelse

Om en elektrisk starkströmsledning med en spänning på minst 110 kV planeras byggas på område som i planen inte reserverats för detta ändamål måste berörda kommuner samtycka till ledningssträckningen enligt 20 § ElmarknadsL. Utan giltiga skäl som baseras på områdesplaneringen, miljöaspekter eller andra omständigheter får emellertid inte kommunerna neka samtycke om det skulle innebära olägenhet för elöverföring. Dessutom måste kommunerna främja genomförandet av planer vilket innebär att om en ledning får ändrad sträckning än vad som anges i plan måste de se till att planens genomförande ej försvåras⁵⁹. Mindre planavvikelser kan emellertid undantas med hjälp av 23:e kapitlet MBL. Tillstånd till planavvikelser, så kallat undantagslov, söks och beviljas hos kommunen men om arten av undantaget inom de regionala miljöcentralernas intressesfär, beviljas undantagslov av dessa⁶⁰. Om undantagslov ej beviljas måste planen omarbetas för att passa den nya ledningsträckningen⁶¹. Eftersom landskapsplaner ej är juridiskt bindande behöver sådana ej omarbetas innan ledningen byggs. Ej heller behöver en rådgivande generalplan omarbetas innan ledningsbygget påbörjas emedan juridiskt bindande generalplaner och detaljplaner måste göras om.

För ledningar med en spänning under 110 kV regleras genom 20 § 2 mom. ElmarknadsL. Nätinnehavaren ska se till att kommunerna fortlöpande informeras om planerna att anlägga nya ledningar. Genom samråd dessa parter emellan ska planerade ledningar säkerställas i aktuella planer.

Överklagande

Besvär över landskapsplaner görs till Miljöministeriet. Miljöministeriets beslut kan sedan överklagas i Högsta förvaltningsdomstolen. Om landskapsplanen ej är fastställd kan endast kommunen och landskapsförbundet besvärsmätt. General- och detaljplaner kan genom kommunalbesvär överklagas till förvaltningsdomstolen⁶².

3.3.3 Bygg- & marklov

18:e kapitlet MBL reglerar tillstånd för byggande och andra åtgärder. Bygglov krävs uteslutande för uppförande av byggnader. Byggande av elektrisk starkströmsledning kräver således ej bygglov⁶³. Inte heller ledningstillbehör

⁵⁹ Haapanala, Mikkonen, Reinikainen, 2002, sid. 59

⁶⁰ Ekenäs kommun, 2006, Internet

⁶¹ Jantunen, J. Intervju 18/9 2006

⁶² Mikkonen, T. E-post 22/11 2006

⁶³ Viitanen, K. Intervju 19/9 2006

såsom transformatorstationer kräver bygglov. Teknikbodan och motsvarande fordrar emellertid bygglov. Bygglovets söks hos kommunens byggnadsnämnd.

Andra lov som tas upp i 18:e kapitlet MBL är åtgärdstillstånd och tillstånd för miljöåtgärd. Åtgärdstillstånd krävs för konstruktioner som ej kan definieras som byggnad. Lagtexten anger master, cisterner och skorstenspipor som exempel. Lagtexten går emellertid ej att applicera på en elektrisk starkströmsledning eller dess stolpar⁶⁴. Tillstånd för miljöåtgärd skall enligt 128 § MBL sökas för jordbyggnadsarbete, trädfällning eller annan jämförbar åtgärd som förändrar landskapet. Inte heller detta tillstånd behövs vid byggande av ledningar. Inlösningstillståndet som ledningsbyggaren erhåller av statsrådet gör detta tillstånd redundant⁶⁵. Se avsnitt 3.5.2.

Överklagande

Överklagande av lov enligt MBL sker genom rättelseyrkande hos den byggnadstillsynsmyndighet där lovet först söktes. Högre instans innebär förvaltningsbesvär och anbelangar förvaltningsdomstolen⁶⁶.

3.4 Övriga prövningar

3.4.1 Lag om fornminnen

Enligt Lag om fornminnen, nedan kallad LOF, är alla fasta fornlämningar skyddade. Fasta fornlämningar definieras i LOF:s 2 §. Utan tillstånd får fornlämning ej utgrävas, överhöljas, ändras, skadas, borttagas eller på annat sätt rubbas. Museiverket ansvarar för fredandet av fasta fornlämningar.

Vid infrastrukturbyggande skall utredning av förekomst och påverkan på fast fornlämnings göras i ett tidigt skede. Detta ges av 13 § LOF. Om fornlämning berörs skall samråd hållas med Museiverket.

Om en fast fornlämning orsakar oskäligt stor olägenhet i förhållande till dess betydelse kan ansökan om dess avlägsnande inlämnas hos länsstyrelsen. Efter samråd med Museiverket kan tillstånd ges att rubba lämningen. Om länsstyrelsen och Museiverket ej är eniga i tillståndsfrågan skall denna fastställas av Undervisningsministeriet. Detta enligt 11 § LOF.

Ett nekat tillstånd att rubba en fast fornlämning kan enligt förvaltningsprocesslagen, nedan kallad FPL, överklagas hos förvaltningsdomstolen.

3.4.2 Luftfartsförordning

Luftfartsförordning, nedan kallad LFF, skyddar luftfartstrafiken från skadliga anordningar och verksamheter. Enligt LFF 1 § ska den som sätter upp anordning eller konstruktion som kan äventyra flygsäkerheten, såsom master och kranar, i förväg inhämta tillstånd från Luftfartsverket. Luftfartsverket kan, om inte avsevärd olägenhet uppkommer för fastighetsägaren eller den med rättighet att

---

⁶⁴ Detta på grund av att kraftledningarnas stolpar ses som en helhet tillsammans med ledningen och inte som en enskild konstruktion.

⁶⁵ Kuitunen, S. E-post 6/10 2006

⁶⁶ Mikkonen, T. E-post 22/11 2006

uppföra konstruktion på fastighet, neka uppförandet av konstruktionen. Om en elektrisk starkströmsledning skulle komma att inkräkta på flygsäkerheten kan åtgärder för att synliggöra ledningen eller stolpar vidtas.

3.4.3 Landsvägslag

Alla vägar för allmän trafik som sköts av staten inbegrips i Landsvägslagen, nedan kallad LVL. LVL:s syfte är att upprätthålla och utveckla landsvägsförbindelserna. Lagen stadfäster också förutsättningarna för planering, anläggande, och drift av dessa vägar. Av LVL framgår även att Vägförvaltningen är väghållningsmyndighet. Inom vägområdet, som definieras i LVL:s 5 §, måste tillstånd sökas för placering av anläggningar, ledningar och andra anläggningar. Tillstånd söks hos Vägförvaltningen.

3.4.4 Elsäkerhetslag

ESL tillämpas på material och anläggningar som används vid produktion, överföring, distribution eller användning av el och vars egenskaper kan förorsaka risk, skada eller störningar. Innan en elektrisk starkströmsledning tas i bruk skall en ibruktagningsbesiktning genomföras av elsäkerhetsmyndigheten utsett besiktningsorgan. Handels- och industriministeriet kan även besluta om en certifieringsbesiktning innan ledning tas i bruk. Detta enligt 17 § ESL. Givet att krav på säkerhet och störningar enligt 5 § ESL ej äventyras ges sedan tillstånd att ta ledningen i bruk.

3.4.5 Skogslag

Skogslagen, nedan kallad SL, tillämpas på skötsel och användning av skog i områden som utgör skogsbruksmark. I 10 § SL listas särskilt viktiga miljöer. Om en miljö som nämnts i 10 § befaras ligga i vägen för en planerad kraftledning skall anmälan göras hos skogscentralen. Skogscentralen skall då undersöka huruvida området verkligen är en särskilt viktig miljö och utreda de sedan om ingreppet är tillåtet eller ej. Detta framgår av Jord- och Skogsbruksministeriets beslut om tillämpning av SL.

3.4.6 Havsskyddslag

Havsskyddslag, nedan kallad HSL, är tillämplig på allt vatten utanför Finlands ekonomiska zon⁶⁷. Lagen stadgar att i detta vatten får ej åtgärder som kan förorsaka förorening vidtas. Enligt 10 § HSL får konstruktioner ej byggas i det öppna havet utan tillstånd av Finlands miljöcentral. Om konstruktion sträcker sig in i Finlands ekonomiska zon är det västra Finlands Miljötillståndsverk som utfärdar tillstånd. Förfarandet är i övrigt samma som för sökande av vattentillstånd⁶⁸. Se avsnitt 3.2.4.

---

⁶⁷ Inom den ekonomiska zonen tillämpas miljöskyddslagen och vattenlagen. Se 9 § MSL och 1 kap. 3 § VL.

⁶⁸ Ekroos, A. E-post 6/10 2006

3.5 Markåtkomst och ersättning

I Finland finns olika förfarande att ta mark i anspråk för att säkerställa rätten att bygga och inneha elektriska starkströmsledningar på fastighet som ägs av annan part än den som upprättar ledningen. Nedan följer en beskrivning av de olika typerna av förfarande. Beroende på ledningens storlek samt hur ägaren till den ianspråktaga marken är inställd till projektet kan civilrättsliga avtal eller inlösning användas.

Enligt 161 § MBL är ägare till en fastighet skyldig att tillåta förläggning av ledning som tjänar samhället på sin mark. Detta gäller om ledningens placering till skäligen kostnader ej kan ordnas på annat sätt. Om inte ledningens sträckning kan bestämmas genom avtal parterna emellan, bestäms ledningens placering av kommunens byggnadstillsynsmyndighet. Ersättning till markägaren från ledningsbyggaren bestäms, om parterna ej kan komma överens, enligt lag om inlösen av fast egendom och särskilda rättigheter, nedan kallad InlösningsL.

3.5.1 Civilrättsliga avtal

Finska energiförbundet⁶⁹, SLC, MTK, Finnet-förbundet⁷⁰ samt Sonera⁷¹ har tillsammans utformat ett rekommendationsavtal för tele- och elledningar. Utöver de flesta former av teleutrustning gäller avtalet elledningar, transformator- och kopplingsstationer samt disposition av markområden som fordras för detta. Avtalets användning begränsas av att det inte gäller nät med en spänning över 110 kV⁷². Även om avtalet är utformat för att användas mellan ledningsägare och markägare som är medlemmar i SLC eller MTK har det kommit att användas generellt mellan bolag och privatpersoner. I avtalet regleras allt från ledningens sträckning till ersättningsnivåer⁷³.

3.5.2 Inlösning⁷⁴

Mark kan tvångsvis tas i anspråk av ledningshavare genom inlösning. Med InlösningsL kan fast egendom tillfälligt eller för evigt exproprieras, rätten att nyttja eller råda tillfälligt eller för evigt erhållas samt särskilda rättigheter upphävas. Detta ges av InlösningsL 3 §. Lagen är tillämplig vid alla former av infrastrukturbyggande såsom vägar, järnvägar, flygplatser men även naturskyddsområde^{75 & 76}.

Vid byggande av elektrisk starkströmsledning är det vanligen bara markens nyttjanderätt som löses in⁷⁷. Expropriationen innebär ett antal begränsningar på markägarens rätt att nyttja berörd del av sin fastighet⁷⁸. Exempel på begränsningar

⁶⁹ Tidigare namn på Finsk energiindustri.

⁷⁰ Finnet-förbundet är en närings- och verksamhetspolitisk intresseorganisation och ett samarbetsforum för ett 35-tal självständiga telefonbolag i Finland.

⁷¹ Sonera är ett telekommunikationsföretag som genom en sammanslagning med Telia år 2002 fick namnet TeliaSonera.

⁷² Finsk Energiindustri, 2003, sid. 1

⁷³ Lindberg, P. E-post 29/7 2006

⁷⁴ På finlandssvenska är ”inlösning” den gängse benämningen på svenskans ”inlösen”.

⁷⁵ Lantmäteriet, u.å., sid. 1

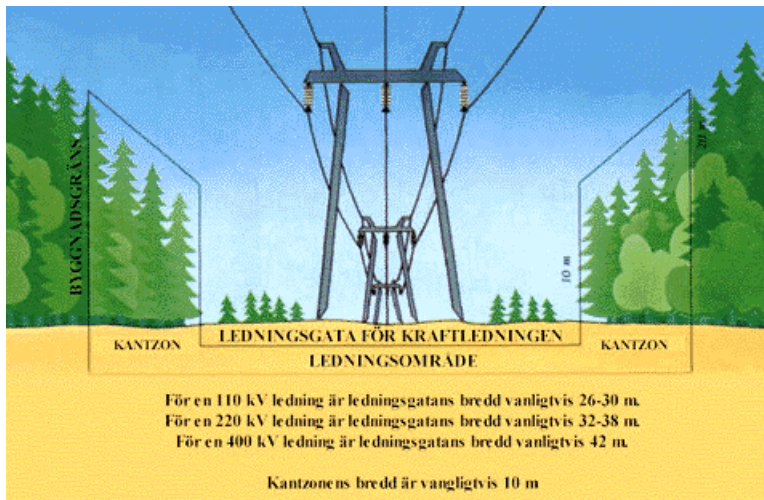
⁷⁶ Sabel, Tillström, 2000, sid. 90

⁷⁷ Lantmäteriet, u.å., sid. 1

⁷⁸ Fingrid, u.å., sid. 4

kan vara byggnadsförbud inom ett visst område från stolpar, förbud mot att upplåta vägrätt, gräva diken samt bygga stängsel över viss höjd. Skogens höjd inom ledningsområdet begränsas till en bestämd höjd och kantzoner trädhöjd begränsas också i förhållande till hur långt det de står från själva ledningen⁷⁹. Se Figur 5.

Nyttjanderätten ger utöver rätten att ha ledningen på fastigheten, även ledningshållaren rätt att utföra mätningar i ledningsgata, rätt att hålla ledningsgata fri från träd, byggnader och andra föremål som kan störa verksamheten. Ledningshållaren får även rätt att fritt röra sig till fots eller med maskiner i ledningsgatan och för det anlägga behövliga vägar. Även i kantonen har ledningshållaren rätt att ta ner eller röja träd som anses farliga⁸⁰.

Figur 5 Typisk ledningsgata för elektrisk högspänningsledning

Villkor

I InlösningsL 4 § villkoras inlösnings så till vida att det ej får ske om dess syfte kan nås på annat sätt eller om det skulle visa sig att det men som den enskilda förorsakas är större än den allmänna nytta som expropriationen medför. Vidare får inlösnings endast ske när det allmänna behovet så kräver. Av 4 § 2 mom. framgår att även privaträttsliga samfund kan lösa in mark med hjälp av InlösningsL. Villkoren är dock desamma för dem och det måste finnas ett allmänt behov för åtgärden.

Förfarande

För att lösa in mark för elektrisk starkströmsledning krävs inlösningsstillstånd. Ansökan om inlösningsstillstånd handläggs av Handels- och industriministeriet och tillståndet ges av statsrådet eller, om ärendet anses vara av mindre betydelse, av lantmäteribrån⁸¹. Till ansökan bifogas kartor samt utredningar om vad expropriationen gäller. Enligt 5 § InlösningsL ska, i de fall MKL kräver en konsekvensbeskrivning, även denna bifogas. Ministeriet begär utlåtande i frågan från myndigheter, kommuner samt de sakägare som ännu inte ingått föravtal med

⁷⁹ Fingrid, 2006d, Internet

⁸⁰ Ibid

⁸¹ Fingrid, 2003a, sid. 9

ledningsbyggaren, se nedan⁸² & ⁸³. Sökanden får sedan tillfälle att bemöta åsikter som framkommit innan statsrådet på basis av yttranden och övriga handlingar beslutar huruvida inlösningsstillstånd skall ges.

När inlösningsstillstånd beviljats tar inlösningsförrättningen vid. Denna utförs av lokal lantmäteribyrå. En inlösningsförrättning kan delas in i tre skeden: (1) Begynnelsesammanträde där förrättningens förutsättningar och omfång går igenom. (2) Värderingssyn där ersättningen bestäms och (3) slutsammanträde där beslut om inlösningsavkunnas⁸⁴.

Lantmäteribyrån tillsätter en inlösningskommission som ansvarar för förrättningen. Kommissionen består av en lantmätariingenjör samt två gode män. Under förrättningen hörs parterna och både inlösaren och den som blir inlöst får möjlighet att framföra sina åsikter⁸⁵. Inlösningskommissionen fastställer vilket område som löses in, upprättar en beskrivning över det samt beslutar om ersättning⁸⁶. Kommissionen beslutar utan förrättningsparternas inblandning, ersättningsnivåerna⁸⁷.

Ersättning

Enligt InlösningsL 29 § är den som får sin egendom inlöst berättigad till full ersättning för de ekonomiska förluster som uppkommer. Inlösningsersättningen utgörs av fyra poster:

1. *Ersättning för föremål* avser själva marken fastighetsägaren förlorar. Denna ersättning skall ges för egendomens gängse pris men hänsyn tas ej till omständigheter som tillfälligt påverkar värdet, ej heller till eventuella värdestegringar orsakade av inlösaren. Om drabbad fastighet används som bostadsfastighet eller används för utövande av näring skall ersättning minst motsvara det belopp som fordras att anskaffa fastighet av motsvarande slag eller erbjuder likadan utkomst. Detta framgår av InlösningsL 30 och 32 §§.
2. *Ersättning för men* skall enligt 35 § InlösningsL motsvara den skada en till viss del inlöst fastighet lider vid användning av återstoden av fastigheten.
3. *Skadestånd* avser de avbrott i näring, utövande av yrke eller andra förluster som ägaren till fastighet lider när denna blir inlöst. Detta framgår av InlösningsL 37 §.
4. Markägaren har därtill rätt till *ersättning för kostnader i samband med förrättningen*. Detta ges av InlösningsL 82 §. Det kan röra sig om nödvändiga kostnader som uppkommer när markägaren, under förrättningen, bevakar sin rätt. Exempel kan vara förlorad arbetsinkomst, resor och kostnader för ombud⁸⁸. Inlösningskommissionen bestämmer

---

⁸² Korhonen, 1997, sid. 21

⁸³ Fingrid, 2003a, sid. 9

⁸⁴ Lantmäteriet, u.å., sid. 2

⁸⁵ Korhonen, 1997, sid. 21

⁸⁶ Lantmäteriet, u.å., sid. 1

⁸⁷ Fingrid, 2003a, sid. 9

⁸⁸ Lantmäteriet, u.å., sid. 2

denna ersättning efter vad som anses vara rimliga omkostnader för markägaren. Full ersättning är alltså inte alltid möjligt.

Vid byggande av elektriska starkströmsledningar bestämmer Lantmäteriet *ersättningen för föremål* utifrån hur mycket ledningen kan tänkas störa nuvarande, känd eller planerad markanvändning i området. Under denna post faller även ersättning för förtida avverkning samt förlust av plantor för skog. *Ersättning för men* fastställs för stolpar i åkermark. Form och storlek på den ianspråktaga arealen avgör ersättningen⁸⁹.

Föravtal

När InlösningsL används finns möjlighet att skriva föravtal mellan markägare och ledningshållare. Avtalet ger den som vill bygga en ledning tillträde till marken redan innan inlösningsförrättningen är avslutad. Föravtal kan skrivas innan statsrådet beviljat inlösningsstillstånd. Om ledningsbyggaren anser att tillgång till marken behövs innan förrättningen är klar erbjuds samtliga markägare att teckna avtalet. Av avtalet framgår att ledningsbyggaren skall ge 15 % mer än den ersättning som Lantmäteriets inlösningskommission senare bestämmer⁹⁰. Dessutom framgår av InlösningsL 95 § att en ränta på 6 % skall ges räknat från besittningstagandet till den dag ersättningen utgår.

Tillträde

Den normala gången är, enligt InlösningsL 57 §, att inlösaren får ta område i besittning först sedan inlösningsbeslutet avkunnats och ersättningen erlagts⁹¹. Om markåtkomst brådskar kan emellertid sökande få rätt att ta inlöst område i besittning redan innan inlösningsförrättningen påbörjas. Inlösaren får då ett så kallat förhandsbesittningstagande med stöd av InlösningsL 58 §⁹². Ett förhandsbesittningstagande kan ges innan inlösningsstillståndet beviljats. Ett krav för förhandsbesittningstagande är emellertid att en syn av aktuellt område har genomförts och att ansökan om inlösningsstillstånd kommit Handels- och industriministeriet tillhanda⁹³. Det är Handels- och industriministeriets statsråd som beslutar om rätt till förtida tillträde⁹⁴.

Överklagande

Inlösningsstillstånd kan överklagas hos högsta förvaltningsdomstolen⁹⁵. Utöver de som enligt FPL har besvärsmått kan även registrerad förening eller organisation med syfte att främja miljöskydd, hälsoskydd eller naturvård överklaga ett inlösningsstillstånd för en kraftledning⁹⁶. Detta ges av 5 § lagen om inlösningsstillstånd för vissa projekt som påverkar miljön.

---

⁸⁹ Fingrid, 2003a, sid. 10

⁹⁰ Kuitunen, S. Intervju 20/9 2006

⁹¹ Förhandsbesittningstagande är ej att förväxla med föravtal. Ett föravtal ger tillträde till marken redan innan inlösningsstillstånd beviljats. Finns det ett föravtal behövs således ej något förhandsbesittningstagande. Vice versa kräver ett förhandsbesittningstagande ej något föravtal.

⁹² Lantmäteriet, u.å., sid. 1

⁹³ Kuitunen, S. Intervju 20/9 2006

⁹⁴ Fingrid, 2003a, sid. 9

⁹⁵ Ibid

⁹⁶ En förutsättning för miljöorganisationer att överklaga är emellertid att ledningen innefattas av MKL:s bestämmelser för när en konsekvensbeskrivning måste upprättas. Det vill säga att ledningen har en spänning på 220 kV och är mer än 15 km lång.

Ändring, av beslut som fattas vid inlösningsförrättning kan sökas hos jorrdomstolen⁹⁷ inom 30 dagar från det att inlösningsbeslutet antagits. Jorddomstolens utlåtande kan överklagas till högsta domstolen om besvärstillstånd ges⁹⁸. Beslut om förhandsbesittningstagande kan ej överklagas. Det framgår av InlösningsL 87 §.

3.5.3 Markåtkomst för terrängundersökning

Allemansrätten ger människor rätt att fritt röra sig i skog och mark. Undantagna områden är dock gårdsplaner samt åkrar och ängar som kan ta skada⁹⁹. Detta innebär att ledningsbyggaren i princip kan gå hela den tilltänkta ledningssträckan. Om ledningsbyggaren önskar genomföra mer grundliga terrängundersökningar måste ledningsbyggaren ansöka om tillstånd för terrängundersökning enligt InlösningsL 84 §. Tillstånd söks och beviljas av länsstyrelsen i det län fastigheten är belägen. I tillståndet ska specificeras inom vilka tidsramar terrängundersökningen får göras och sökanden kan krävas på ersättning för eventuella skador som uppkommer under undersökningen¹⁰⁰. Denna ersättning regleras dock ej innan övriga ersättningar i inlösningsförrättningen bestämts.

---

⁹⁷ Jorddomstolarna behandlar ärenden kopplade till fastigheter. Jorddomstolarna är särskilda avdelningar inom tingsrätterna med domare specialiserade på fastighetsrättsliga ärenden.

⁹⁸ Lantmäteriet, u.å., sid. 2

⁹⁹ Tuunanen, 2004, sid. 1 & 23

¹⁰⁰ Fingrid, 2003a, sid. 8

4 Hypotetisk fallstudie Finland

Kapitel fyra behandlar ett hypotetiskt projekt där en ca 100 km lång 400 kV ledning skall byggas av Fingrid mellan två stationer i Finlands inland. Processen från det att projektet initieras till det att ledningen kan tas i drift beskrivs.

4.1 Tillvägagångssätt

4.1.1 Förtida planering

På Fingrid finns en arbetsgrupp som utreder och gör scenarion över Finlands långsiktigt framtida (10-20 år) behov av energidistribution i form av elkraft. Dessa scenarion resulterar i en framtidsplan som skickas till berörda kommuner och myndigheter så de har möjlighet att anpassa sin planläggning. De ledningar som arbetsgruppen anser komma att behövas skrivs även in i de riksomfattande målen för områdesplanering som Miljöministeriet tar fram. I detta fall förutspår arbetsgruppen ett ökat behov av elkraft i Finlands inland inom en 20 år period.

4.1.2 Projektet initieras

När Fingrid anser att behov av den nya ledningen börjar bli aktuellt initieras projektet. Kontakt tas då med berörda regionala miljöcentraler och bland dem utses en kontaktmyndighet. Samtidigt publicerar Fingrid ett pressmeddelande där det framgår vad som planeras.

Härefter genomförs enklare fältstudier. Detta för att inte bedömnings- och beskrivningsskedet skall mynna ut i icke tekniskt genomförbara alternativ. Vissa kontakter med Museiverket hålls också för att belysa eventuella fornlämningar. Tänkbara korridorer rekognoseras och ligger sedan till grund för fortsatt projekteringen.

4.1.3 Miljökonsekvensbedömning

Behövliga utredningar för bedömningsprogrammet görs, se avsnitt 3.2.1, och Fingrid sätter ihop en styrgrupp bestående av berörda myndigheter och organisationer för att Fingrid med dessa parter kan föra en dialog och inhämta åsikter innan bedömningsprogrammet går på remiss. Exempel på sådana myndigheter och organisationer är regionala miljöcentraler, kommuner, elkraftproducenter, Museiverket med flera¹⁰¹. I samråd med styrgruppen tar Fingrid fram tre alternativa lösningar, noll-alternativet, sträckning A och sträckning B.

När bedömningsprogrammet är färdigt lämnas det till kontaktmyndigheten. Kontaktmyndigheten kungör programmet, skickar det på remiss till berörda myndigheter samt ställer ut det för påseende. Här kan kontaktmyndigheten, vid behov, även samråda med berörda markägare. I detta fall, liksom i den absoluta

---

¹⁰¹ Styrgruppen är ej lagstadgad utan bara ett sätt för Fingrid att innan bedömningsprogrammet ha insikt i vad berörda myndigheter har för uppfattning i frågan.

majoriteten av miljökonsekvensbedömningarna, tar verksamhetsutövaren, här Fingrid, på sig denna uppgift själva¹⁰². Motiveringen till detta är att kunskapen att förmedla vad det egentligen är som skall göras lättare beskrivs av dem som de facto utför projektet. Samråd hålls med berörda parter under framtagandet av bedömningsprogrammet för att så tidigt som möjligt kunna ta del av berörda parter åsikter. Kontaktmyndigheten närvarar också på dessa samråd¹⁰³.

Efter 60 dagar skall alla som vill yttra sig om projektet inkommit med synpunkter till kontaktmyndigheten. Myndigheten sammanställer åsikterna som tillsammans med myndigheternas egna synpunkter resulterar i ett utlåtande. Eftersom ärendet rör en 400 kV ledning som är mer än 15 km lång kräver kontaktmyndigheten i sitt utlåtande att en konsekvensbeskrivning upprättas om projektet skall genomföras.

Arbetet med konsekvensbeskrivningen initieras så fort bedömningsprogrammet med tillhörande utlåtande kommit Fingrid tillhanda. Fördjupade studier av synpunkter som kommit upp under bedömningsprogrammet görs och ytterligare utredningar genomförs. Se avsnitt 3.2.1. Nya styrgruppsmöten hålls och Fingrid arrangerar ett informationsmöte för allmänheten. När Fingrid är klara med konsekvensbeskrivningen lämnas den till kontaktmyndigheten.

Än en gång genomför kontaktmyndigheten en bred remittering och beskrivningen ställs ut för påseende för allmänheten. Utställningen varar i 14 dagar och inom 60 dagar från det att kungörelse om utställningen gjorts skickas erinringarna till kontaktmyndigheten. Myndigheten sammanställer ett nytt utlåtande med ett ställningstagande och ett åsiktsyttrande om vad som de anser behöver utredas ytterligare. I och med detta utlåtande är miljökonsekvensbedömningen avslutad, även om utlåtandet identifierar ett behov av kompletterande utredningar¹⁰⁴.

Baserat på vad framkommit i kontaktmyndighetens utlåtande beslutar Fingrid vilket av de tre olika ledningssträckningsalternativen, se ovan, företaget ämnar arbeta vidare med. I detta fall valdes att gå vidare med alternativ B, då detta ansågs resultera i minst negativ påverkan av miljön. De utredningarna kontaktmyndigheten begärde, utförs för att komplettera konsekvensutredningen.

4.1.4 Tillståndsförfarandet

Nästa steg är att Fingrid skall söka elnätstillstånd hos Energimarknadsverket. I ansökan bifogas den kompletterade konsekvensbeskrivningen samt ytterligare utredningar där behovet av den nya ledningen framkommer. Energimarknadsverket prövar behovet av ledningen kontrollerar att övriga bifogade handlingar är fullständiga. Se avsnitt 3.1. Energimarknadsverket godkänner ansökan, då verket bedömer att det finns ett behov av Fingrids planerade ledning, och elnätstillstånd utfärdas.

---

¹⁰² Att kontaktmyndigheten kan hålla samråd om de anser det behövas stadgas i MKF. Det finns emellertid ingen lagstiftning som kräver att verksamhetsutövaren själv genomför detta.

¹⁰³ Kuitunen, S. Intervju 20/9 2006

¹⁰⁴ Även om Kontaktmyndigheten har uppföljningsskyldighet kräver de ej att kompletteringar på konsekvensbeskrivningen skickas in på nytt. De nöjer sig med att konstatera att komplettering är gjord när de senare får beskrivningen på remiss vid inlösningstillståndsprövningen.

Nu vill Fingrid göra fördjupade terrängunderökningar. De ansöker om tillstånd för detta hos länsstyrelsen. Tillstånd beviljas och eventuella skador som uppkommer i samband med terrängundersökningen regleras senare.

Ledningssträckningsalternativ B går över ett Natura 2000-område. För att kunna göra intrång på detta ansöker Fingrid om tillstånd hos den regionala miljöcentralen. Centralen, som redan under beskrivningsskedet ifrågasatte lämpligheten, beviljar ej tillstånd. Vid regionala miljöcentralens samråd med Forstyrelsen, som förvaltar Natura 2000-området, framkommer att även Forstyrelsen är negativt inställda. Fingrid vänder sig då till stadsrådet, i detta fall miljöministern, och begär åsidosättande av miljöcentralens avslag. Miljöministern går på Fingrids linje då ledningen anses ha stor allmän betydelse för Finlands inland och de andra utredda alternativen skulle innebära mer omfattande intrång i liknande områden. Se avsnitt 3.2.2.

Delar av ledningssträckningsalternativ B går även genom kommunalt planlagda områden och ett antal juridiskt bindande generalplaner berörs. Eftersom generalplanerna utarbetats mot de riksomfattande målen för områdesplaneringen och de riksomfattande målen för områdesplaneringen beaktat Fingrids framtidsplan, är dock ledningens tänkta sträckning sedan tidigare inarbetad i generalplanerna. De mindre avvikelserna som finns, mellan ledningens ämnade sträckning och planerna, beviljas undantagslov från kommunen. Se avsnitt 3.3.2.

4.1.5 Detaljprojektering

Med länsstyrelsens terrängundersökningstillstånd kan Fingrid ta sig ut längs den tänkta ledningssträckningen och påbörja projektering på allvar. Med inmätningar och markundersökningar beräknas hur stolpar och stag lämpligen bör placeras.

4.1.6 Föravtal

Samtidigt som detaljprojekteringen pågår erbjuder Fingrid berörda markägare att skriva föravtal. Om markägarna ger Fingrid tillträde till marken i förtid erbjuds de 15 % mer i ersättning än den inlösningskommissionen senare beslutar vid inlösningsförrättningen¹⁰⁵. 75 % av markägarna väljer att ingå föravtal. Se avsnitt 3.5.2.

4.1.7 Inlösningsstillstånd och inlösningsförrättning

När detaljprojektering är klar ansöker Fingrid om inlösningsstillstånd hos Handels- och industriministeriet. Till ansökan fogas den kompletterade konsekvensbeskrivningen samt kartor och handlingar som visar vilken mark som behöver lösas in. Handels- och industriministeriet begär erinringar från berörda myndigheter och organisationer och Fingrid erbjuds möjlighet att bemöta dessa¹⁰⁶.

---

¹⁰⁵ Föravtal används i stor omfattning av Fingrid även om inte alla markägare alltid väljer att skriva på dem. Vid ett nyligen avslutat projekt mellan Ulvila och Kangasala, en sträcka på 129 km, valde 80 % av markägarna att ingå föravtal.

¹⁰⁶ Då den regionala miljöcentralen som utsetts till kontaktmyndighet här är en av remissinstanserna som får ansökan om inlösningsstillstånd skickad till sig för utlåtande, tar de samtidigt tillfället i akt och kontrollerar att konsekvensbeskrivningen som medföljer ansökan kompletterats på ett adekvat sätt.

Handels- och industriministeriet ger Fingrid inlösningsstillstånd och för de markägare som ej ingått föravtal, beviljas Fingrid rätt till förhandsbesittningstagande.

Inlösningsförrättningen tar sedan vid. Lantmäteriet tillsätter en inlösningskommission. Under förrättningen hörs både inlösaren och den som blir inlöst. Inlösningskommissionen fastställer vilket område som löses in, upprättar en beskrivning över det samt beslutar om ersättningsnivåer.

4.1.8 Byggnation och ibruktagningsbesiktning

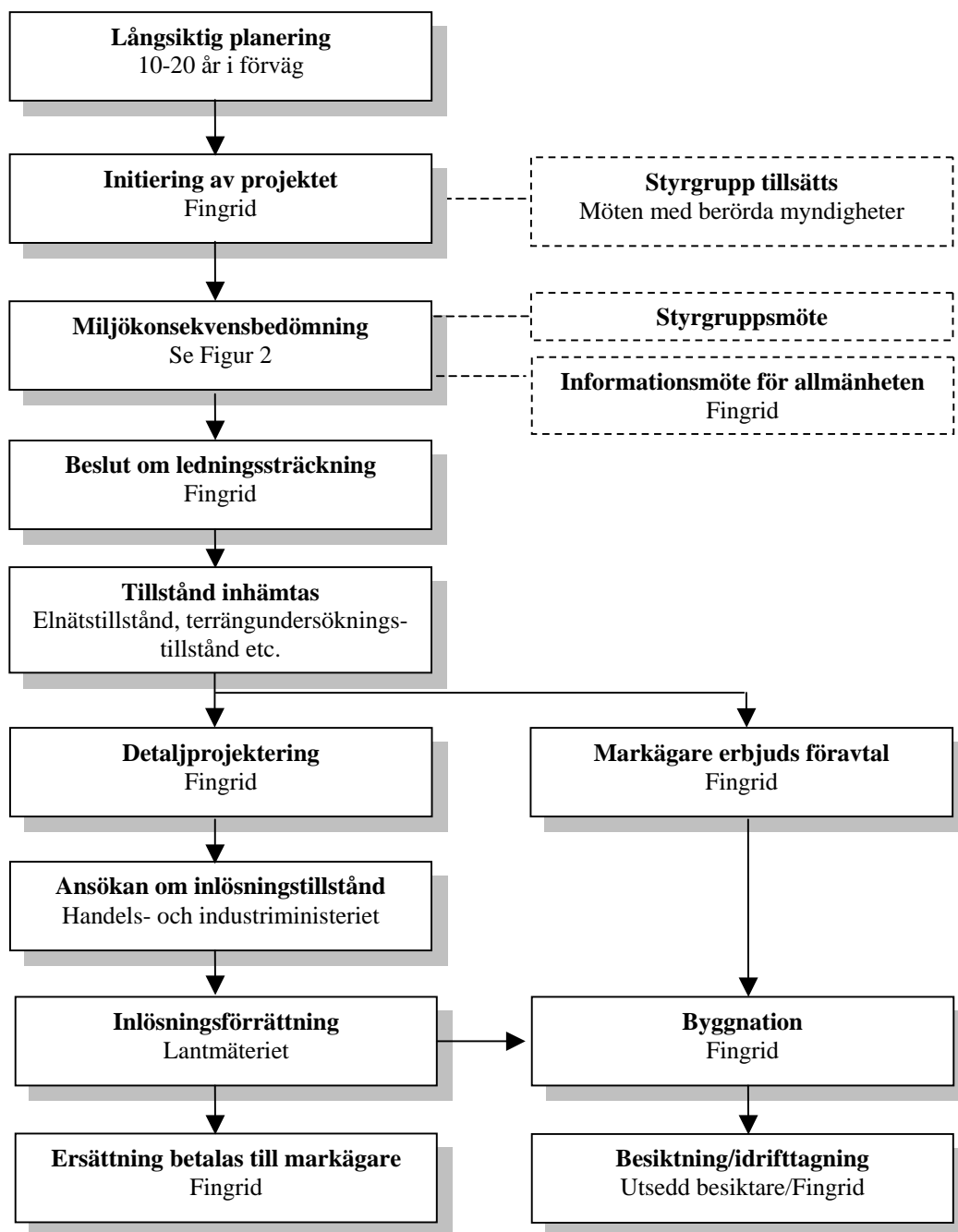
På fastigheter som ägs av markägare som ingått föravtal med Fingrid har byggnationen av ledningen redan påbörjats. När Fingrid erhåller rätt till förhandsbesittningstagande av all berörd mark kan arbetet längs hela ledningssträckningen starta på allvar.

Innan ledningen tas i drift göres en ibruktagningsbesiktning. Denna utförs av ett av elsäkerhetsmyndigheten utsett besiktningsorgan. Innan ledningen kopplas på det övriga nätet kräver dessutom Handels- och industriministeriet att en certifieringsbesiktning skall utföras. Handels- och industriministeriet tillåter Fingrid att göra denna.

Innan ledningen tas i bruk skall, enligt regelverket, även en anmälan göras till Energimarknadsverket¹⁰⁷. Fingrid tillsänder Energimarknadsverket de handlingar som krävs för detta.

---

¹⁰⁷ Trots det lagstadgade kravet är det få ledningsbyggare som anmäler färdigställda ledningar till Energimarknadsverket.

Figur 6 Arbetsprocessen vid byggande av elektrisk starkströmsledning i Finland

4.2 Tidsåtgång

Den långsiktiga planeringen är svår att ta med i beräknad tidsåtgång för ett projekt som detta. Den sker kontinuerligt och så pass långt före alla andra delar av projektet att någon exakt tid ej går att beräkna.

Från det att Fingrid tar ett beslut att en elektrisk starkströmsledning skall byggas tills själva miljökonsekvensbedömningen påbörjas tar ungefär 6 månader.

Miljökonsekvensbedömningens framtagande tar 1,5-2 år att genomföra. Den mesta av denna tid går åt till konsekvensbeskrivningen.

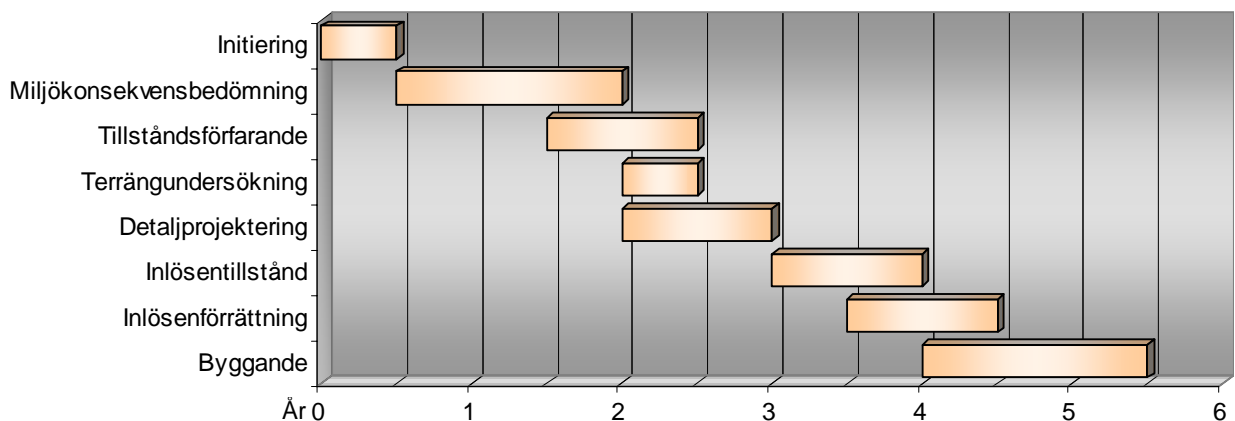
När beslut tagits på vilken sträckning som ledningen skall få börjar nödvändiga tillstånd inhämtas. Detta tar knappt 1 år i anspråk.

Terrängundersökningar och detaljprojektering utförs parallellt och tar ungefär 6 månader respektive 1 år.

Att erhålla inlösningsstillstånd och gå igenom inlösningsförrättningen tar ur projektets tidshorisont lång tid. Fingrid räknar med ungefär 1,5 år. Ju fler markägare som väljer att skriva föravtal desto snabbare går det.

Tidsåtgång för själva kraftledningsbyggandet beror på vilken typ av terräng ledningen går igenom samt hur lång den är. I det aktuella fallet räknar Fingrid med 1-2 år.

Den totala tid ett projekt som detta tar, rör sig mellan 5 och 6 år. Beroende på eventuella överklaganden kan denna tid ta något längre men Fingrid räknar normalt med att ett projekt tar 5 år att genomföra¹⁰⁸. Se Figur 7.

Figur 7 Tidsåtgång för olika delmoment i ett för Fingrid typiskt ledningsprojekt

¹⁰⁸ Kuitunen, S. Intervju 20/9 2006

5 Svensk och norsk tillståndsprocess

Detta kapitel innehåller en enklare genomgång av hur tillståndsprocessen ser ut för koncessionspliktiga ledningar i Sverige och Norge. Innehållet baseras på lagstiftning och examensarbete EX-05-147 Tillståndprocessen för koncessionspliktiga ledningar – en jämförelse mellan Sverige och Norge.

5.1 Sverige

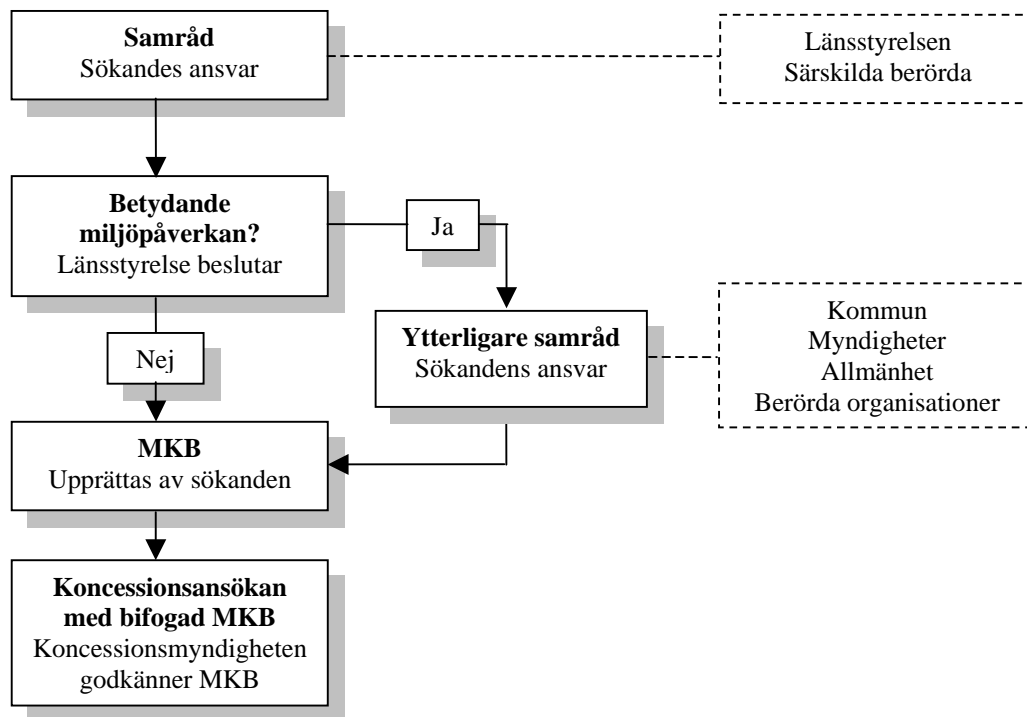
5.1.1 Tillstånd och prövningar

Koncessionsprövning

I Sverige fordras koncession för att uppföra och använda en elektrisk starkströmsledning. Två typer av koncession förekommer, nätkoncession för linje och nätkoncession för område. Nätkoncession för linje är tidsbegränsad till maximalt 40 år. Koncession söks skriftligen hos Energimyndigheten. Energimyndigheten remitterar ansökan till andra berörda myndigheter. Nätkoncession får endast beviljas om det är lämpligt ur allmän synpunkt. Vidare får ansökan ej strida mot gällande detaljplaner eller områdesbestämmelser. Koncessionen prövas även mot de allmänna hänsynsreglerna i miljöbalken, nedan kallad MB. Beslut om koncession ges av Energimyndigheten eller av regeringen om något av villkoren i 3 § elförordningen föreligger.

Miljökonsekvensbeskrivning

En miljökonsekvensbeskrivning, nedan kallad MKB, syfte är enligt MB att i ett samlat dokument identifiera och beskriva direkta och indirekta effekter som en verksamhet medför. MKB-processen börjar med att ett lagstadgat samråd hålls mellan upprättaren av MKB:n, berörd länsstyrelse och i vissa fall kommuner och andra berörda. Om länsstyrelsen beslutar att risk för betydande miljöpåverkan föreligger hålls vidare samråd med ytterligare berörda. Huruvida betydande miljöpåverkan eller ej föreligger avgör omfattningen av den kommande MKB:n. MKB:n som upprättas innehåller det som 6:7 MB stadgar. När MKB:n är klar godkänns den av samma myndighet som prövar koncessionsansökan, vid byggande av kraftledningar, det vill säga Energimyndigheten eller regeringen.

Figur 8 Processen för upprättande av miljökonsekvensbeskrivning i Sverige

Områdesskydd

7:e kapitlet MB reglerar skydd av områden i Sverige. Dispens för intrång i nationalparker och naturreservat ges av respektive länsstyrelse och kommun, under förutsättning att skydden inte motverkas. Dispens för intrång i naturreservat kan bara ges för en avgränsad period.

I Sverige råder generellt strandskydd som innefattar 100 m i båda riktningarna från strandlinjen¹⁰⁹. Länsstyrelsen kan bevilja dispens för intrång i detta skyddade område.

Likt Finland finns i Sverige Natura 2000-områden. Länsstyrelsen kan bevilja dispens från det generella intrångsförbudet i dessa områden. I det fall länsstyrelsen ej beviljar dispens och det saknas alternativa lösningar kan regeringen åsidosätta länsstyrelsens beslut och tillåta intrång i Natura 2000-området.

Ytterligare områdesskydd som till exempel kulturresevat, naturminne och biotopskyddsområde beskrivs i MB:s 7:e kapitel. Om särskilda skäl föreligger kan dispens för intrång i dessa ges av länsstyrelse eller kommunen.

Vatten- och miljöfarlig verksamhet

I MB:s 11:e kapitel regleras vattenverksamhet. Generell tillståndspflicht gäller med vissa undantag. Att förlägga en elektrisk starkströmskabel i vatten är en tillståndspliktig vattenverksamhet medan att dra en luftledning över vattenområde

¹⁰⁹ Regeringen kan utvidga strandskyddet till 300 m om de anser att behovet finns.

ej anses vara en vattenverksamhet och är därmed ej tillståndspliktig. För att bedriva vattenverksamhet krävs rådighet över vattenområdet. Detta framgår av lag med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet

En elektrisk starkströmsledning är enligt 9:e kapitlet MB en miljöfarlig verksamhet. Då tillståndsplikt endast gäller vissa åtgärder, och en ledning ej innefattas av dessa, krävs inget miljötillstånd för denna verksamhet.

Kommunal prövning

Plan- och Bygglagen, nedan kallad PBL, reglerar den kommunala planläggningen i Sverige. Kommunen måste enligt PBL upprätta en översiktsplan över hela kommunens yta. Den skall i stora drag redovisa markanvändning bebyggelse. Planen är emellertid ej bindande utan används bara som underlag för efterkommande beslut.

En detaljplan är en mer utförlig plan. Det finns två syften med en detaljplan; dels att reglera markanvändning och bebyggelse, dels att reglera bevarandet av byggnader. Områdesbestämmelser är snarlika detaljplaner så när som på att de bara reglerar ett fåtal frågor. Båda är juridiskt bindande och när de antagits av kommunfullmäktige styr de efterföljande beslut.

En elektrisk starkströmsledning får ej förläggas så att den strider mot gällande detaljplan eller områdesbestämmelser. Vid koncessionsprövning kan således planändringar aktualiseras. Planändring krävs dock ej om det endast är fråga om en mindre avvikelse från plan och syftet med planen eller bestämmelserna ej motverkas.

PBL:s 8:e kapitel reglerar vilka åtgärder som kräver bygglov och här ingår inte kraftledningar. Bygglov fordras dock för byggande av vissa ledningstillbehör såsom transformatorstationer¹¹⁰. Marklov krävs, om detaljplanebestämmelserna ej säger något annat, för att inom detaljplan schakta, fylla eller på annat sätt förändra höjdläge på marken. Marklov kan även krävas för områden med områdesbestämmelser.

Övriga prövningar

Kulturminneslagen, nedan kallad KML, skyddar Sveriges kulturmiljö. Länsstyrelsen ansvarar för tillsyn enligt KML. Det är förbjudet att utan tillstånd från länsstyrelsen rubba, ta bort gräva ut, täcka över eller på annat sätt ändra eller skada fasta fornlämningar. Innan tillstånd ges kan länsstyrelsen besluta att en arkeologisk förundersökning skall genomföras.

Skogsvårdslagen fordrar tillstånd för avverkning av svårföryngrad skog. Även ädellövskog kräver detta tillstånd.

Väglagen stadgar att tillstånd krävs för att dra ledningar i vägområde. Det krävs dock inte om annan lag beviljat tillstånd för ledningsdragningen och anmälan gjorts hos Vägverket.

---

¹¹⁰ Didón, Magnusson, Millgård, Molander, 1987, sid. 408

Innan en kraftledning får tas i bruk måste Elsäkerhetsverket meddela drifttillstånd enligt förordning om elektriska starkströmsanläggningar. Rådigheten erhålls genom förvärv av markområdet, upprättande av avtal med fastighetsägaren eller tvångsvis.

Att förlägga en ledning över allmänt vatten kräver tillstånd från Kammarkollegiet enligt förordning med instruktioner för Kammarkollegiet. Att dra ledning på kontinentalsockeln kräver tillstånd enligt lag kontinentalsockeln. Detta tillstånd söks hos näringsdepartementet och beviljas av regeringen.

Markåtkomst och ersättning

I Sverige kan markåtkomst för kraftledningsbyggande lösas på flertal sätt.

Ett civilrättsligt nyttjanderättsavtal kan tecknas mellan ledningshållare och markägare. Nyttjanderätt är emellertid en osäker markåtkomstform då den kan upphöra vid ändrad fastighetsindelningen. Dessutom är rättigheten tidsbegränsad. Ersättningsnivån vid nyttjanderättsavtal är en förhandlingsfråga mellan markägare och ledningshavare.

Avtalsservitut är en annan form av civilrättsligt avtal som kan upprättas mellan två fastigheter. Till skillnad från ett nyttjanderättsavtal gäller avtalsservitut för evigt förutsatt att Lantmäteriet förordnar att servitutet skall fortsätta gälla vid ändrad fastighetsindelning.

Grunden för ovanstående två markåtkomstsätt är en frivillig överenskommelse mellan markägare och ledningsbyggare. Om sådan frivillig överenskommelse ej kan träffas finns möjlighet att tvångsvis ta mark i anspråk med hjälp av Expropriationslagen, nedan kallad ExL, eller ledningsrättslagen, nedan kallad LL.

Expropriation med ExL får endast ske för att tillgodose allmänna behov. Går markåtkomstfrågan att lösa på annat tillvägagångssätt än med ExL skall de sätten användas. Ledningsrätt med hjälp av LL är ett sådant sätt. Ledningsrätt är ett mellanting mellan nyttjanderätt och servitut. Rättigheten upplåts för en fastighet eller för en juridisk person. Ledningsrätt saknar begränsning i tiden. För ledningsrätt enligt LL gäller, likt ExL, att rättigheten ej får upplåtas om det går att lösa frågan på annat sätt. Vidare får olägenheterna ur allmän eller enskild synpunkt får inte överväga de fördelar som ledningsrätten medför. Finns koncession gäller villkoren i koncessionsbeslutet istället. Lantmäterimyndigheten handlägger ledningsförrättningen och beslutar om ersättningsnivåer. Markägarna ersätts för den faktiska minskningen i fastighetens värde.

Att få tillgång till mark för enklare terrängundersökning går med hjälp av allemansrätten. För mer omfattande markundersökningar skall genomföras måste ledningshavaren söka förundersökningstillstånd hos länsstyrelsen. Ersättningsfrågorna vid förundersökning beslutas av fastighetsdomstolen.

5.1.2 Tidsåtgång

I Sverige varierar tidsåtgången att planera och bygga en elektrisk starkströmsledning. Utan att räkna med eventuella överklaganden och rättstvister

kan ett projekt slutföras på 5 år¹¹¹. Då är heller inte regleringen av ersättningen medräknad, något som kan ge upphov till långdragna tvister. 5 år anses som ett snabbt projekt då det finns projekt som tagit betydligt längre tid.

5.2 Norge

5.2.1 Tillstånd och prövningar

Koncessionsprövning

Likt Sverige krävs koncession för att uppföra elektriska starkströmsledningar i Norge. Energilovsforskriften¹¹² stadgar att koncession krävs för anläggningar med en spänning över 1000 V växelström eller 1500 V likström. Det finns två typer av koncession; anläggningskoncession och områdeskoncession. Båda är tidsbegränsade till 30 år. Koncession söks skriftligen hos Norges vassdrag- och energidirektorat¹¹³, nedan kallat NVE. Till ansökan skall konsekvensutredning bifogas. Ansökan remitteras av NVE till berörda kommuner och NVE kungör det även i lokaltidningar. NVE håller därefter samrådsmöten med berörda kommuner och markägare. Inkomna yttranden sammanfattas och meddelas verksamhetsutövaren som på basis av yttrandena kan komplettera ansökan. När alla villkor i energiloven¹¹⁴ är uppfyllda avkunnar NVE beslut om koncession¹¹⁵.

Konsekvensbeskrivning

För att klargöra påverkningar av en verksamhet som kan innebära väsentliga konsekvenser för miljö, naturresurser och samhälle kan en konsekvensbeskrivning tas fram. Detta framgår av konsekvensutredningsforskriften¹¹⁶. Konsekvensbeskrivning skall säkra att eventuella påverkningar på miljön beaktas och ta ställning till om, och under vilka villkor, verksamheten kan genomföras.

Upprättandet av en konsekvensbeskrivning börjar med en melding¹¹⁷ till koncessionsmyndigheten. Meldingen innehåller beskrivning av den tänkta verksamheten och redogörelse över möjliga problem som verksamheten kan medföra. Meldingen skickas ut på høring¹¹⁸ till berörda kommuner, organisationer och intresseorganisationer. Koncessionsmyndigheten håller också i samråd med remissinstanserna och inkomna yttranden sammanställs och sänds till verksamhetsutövaren.

Därpå skall ett konsekvensutredningsprogram fastställas av koncessionsmyndigheten. Konsekvensutredningsprogrammet baseras på vid meldingen inkomna synpunkter och programmet skickas till verksamhetsutövaren och till de

---

¹¹¹ Johansson, Pihlgren, 2005, sid. 103

¹¹² Forskrift 7. december 1990 nr. 959, om produksjon, omformning, øverføring, omsetning, fordeling og bruk av energi m.m

¹¹³ NVE är en myndighet underliggande Olje- og energidepartementet med ansvar för förvaltning av vattendrag och energiresurser i Norge.

¹¹⁴ Lov 29. juni 1990 nr. 50, om produksjon, omformning, øverføring, omsetning, fordeling og bruk av energi m.m

¹¹⁵ NVE fattar beslut om koncession i alla fall förutom vid de undantag som listas i energiloven § 3-5 då det istället är Olje- og energidepartementet som fattar beslut.

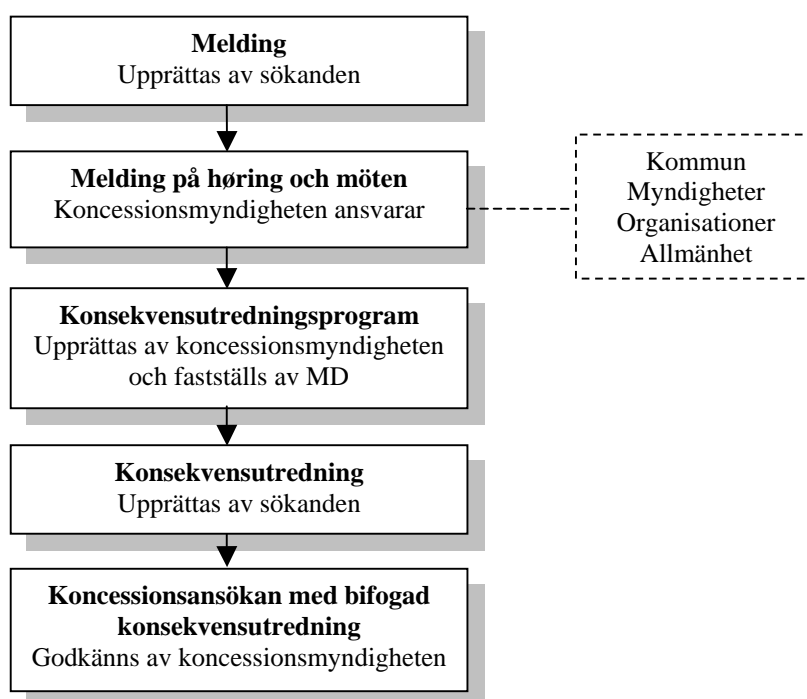
¹¹⁶ Forskrift 7. december 1990 nr. 502, om konsekvensutredninger

¹¹⁷ Melding innebær en sorts foranmælan.

¹¹⁸ Høring är det samma som remiss.

som lämnat synpunkter på meldingen. Konsekvensutredningsprogrammets minimiinhåll är lokalisering, tekniska lösningar med alternativ, potentiella problem samt en redogörelse över utredningsarbetet skall genomföras. Programmet fastställs av Miljøverndepartementet, nedan kallat MD.

Därefter tar verksamhetsutövaren fram själva konsekvensutredningen som baseras på konsekvensutredningsprogrammet. I konsekvensutredningen redogörs vilka skador och olägenheter som kan uppkomma. Den skall innehålla en verksamhetsbeskrivning med motivering, lokalisering, noll-alternativ, utformningsalternativ, redogörelse över den mark som tas i anspråk samt en tidplan. Koncessionsmyndigheten godkänner konsekvensutredning samtidigt som koncessionsbeslut tas.

Figur 9 Processen för upprättande av konsekvensbeskrivning i Norge

Områdesskydd

Skydd av områden i Norge regleras av Naturvernloven¹¹⁹. Att göra någon form av intrång som väsentligt förändrar eller skadar landskapets karaktär eller naturmiljö kräver regeringens tillstånd. Tillstånd beviljas om åtgärden har väsentlig betydelse för samhället. De skyddsformer som finns är nationalpark, landskapsvernsområden, naturreservat och naturminne.

I Norge regleras strandskydd i plan- och bygningsloven¹²⁰. Norge har generellt strandskydd på 100 m från vattenlinjen men det gäller ej i tätbebyggda områden som omfattas av kommunala planer.

¹¹⁹ Lov 19. juni 1970 nr. 63, om naturvern

¹²⁰ Lov 14. maj 1985 nr. 77, om plan- og bygningslov

Vatten- och miljöskydd

Forurensningsloven¹²¹ värnar den fysiska miljön. Vid byggande av en elektrisk starkströmsledning, som kan förorsaka i lag definierade föroreningar, skall söka tillstånd hos forurensningsmyndigheten¹²². Vid risk för föroreningar på ett tidigare orört område ska verksamhetsutövaren tidigt anmäla detta till forurensningsmyndigheten.

Vannresursloven¹²³ innehåller regler för verksamhet i sjöar, vattendrag och grundvatten. Enligt lagen krävs koncession för vassdragstiltak¹²⁴. Koncessionen söks hos vassdragsmyndigheten¹²⁵.

Kommunal prövning

Plan- och bygningsloven reglerar planläggningen av mark- och vattenområden. Det finns två huvudtyper av planer, översiktsplaner och detaljplaner. Översiktsplaner utgörs av rikspolitiska bestämmelser, fylkesplaner och kommunplaner. De rikspolitiska bestämmelserna är riktlinjer upprättade av regeringen. En fylkesplanen är en icke juridiskt bindande samordningsplan av statens och kommunernas verksamhet. En kommunplan upprättas i varje kommun och reglerar byggande samt markanvändning.

Detaljplaner delas in i reguleringsplaner och bebyggelseplaner. Reguleringsplaner styr användande och skydd av mark över ett bestämt område i kommunen och upprättas normalt av kommunen. Privata intressenter kan utarbeta så kallade privata reguleringsplaner som kommunen kan godkänna. En bebyggelseplan upprättas över ett visst område när kommunplan eller reguleringsplan ej ger tillräckliga detaljer om hur byggnation får ske.

Vid byggande av ny elektrisk starkströmsledning i icke planlagt område måste ny reguleringsplan upprättas. Om området redan är planlagt kan verksamhetsutövaren ansöka om planändring alternativt försöka erhålla dispens från planerna. Sådan dispens kan emellertid vara förenad med villkor.

Plan- och bygningsloven innehåller även bestämmelser om byggtillstånd. Uppförande av byggnader, konstruktioner och anläggningar kräver byggtillstånd. Anläggning för överföring av elektrisk kraft som fått koncession enligt energiloven undantas emellertid från detta krav.

Övriga prövningar

Kulturminnesloven¹²⁶ syftar till att freda kulturminnen. I Norge definieras kulturminnen som spår av mänsklig verksamhet i den fysiska miljön. Dessa får ej bli ödelagda eller förstörda. Påverkar en åtgärd som tillexempel byggande av kraftledning ett kulturminne har verksamhetsutövaren anmälningskyldighet.

---

¹²¹ Lov 13. mars 1981 nr.6 om vern mot forurensninger og om avfall

¹²² Forurensningsmyndigheten är Stetens Forureningstilsyn men oppgiften kan även deligeras till Fylkesmannen i berørt fylke.

¹²³ Lov 24. november 2000 nr. 82, om vassdrag og grunnvann

¹²⁴ Vassdragstiltak betyder ungefär vattenverksamhet.

¹²⁵ Vassdragsmyndigheten beslutats genom delegering av Olje- og energidepartementet.

¹²⁶ Lov 9. september 1978 nr. 50, om kulturminner

Dispens från skyddsbestämmelserna kan ges av Riksantikvaren. En förutsättning är att nyttan av verksamheten värderas högre än skadorna på kulturminnena.

Att förlägga elektrisk starkströmsledning i norskt sjöterritorium kräver tillstånd enligt havn- och farvannloven¹²⁷. Lagen finns för att skydda sjötransport och fiske. Tillstånd meddelas av Kystverket efter att NVE meddelat koncession. I tillstånd kan villkor ställas på hur ledningen skall uppföras och användas.

Enligt vegloven¹²⁸ får ledningar ej förläggas närmre än tre meter från väg utan tillstånd. Väghållaren utfärdar tillstånden.

För att få ta elektrisk starkströmsledning i drift måste anmälan skickas till NVE.

Skogbruksloven¹²⁹ innehåller regler om skyddsvärd skog i Norge. Inget formellt tillstånd krävs men kommunen är ansvarig för att skogen ej skadas i samband med kraftledningsbyggande.

I Norge samordnas energiutvecklingen med hjälp av energiloven i energiplaner. Planläggningen ligger till grund för en samhällsmässigt rationell utveckling av energisystemet och koncessionsansökningar. NVE ansvarar för planläggningen och kan genom denna föreskriva koncessionshavare att upprätta långsiktiga energiplaner inom geografiskt avgränsade områden.

Markåtkomst och ersättning

Som i Sverige kan markåtkomst för kraftledningsbyggande lösas på flertal sätt i Norge.

Genom civilrättsliga avtal mellan markägare och ledningshavaren och markägaren kan den senare få rätt att förlägga ledning på den andres mark. Reglerna som styr detta återfinns i avtalsloven¹³⁰. För att skydda ledningen mot tredje man kan den tinglysas¹³¹ i grunnboken¹³².

Genom oreigning¹³³ kan mark tvångsvis tas i anspråk med hjälp av oreigningsloven¹³⁴. Av lagen framgår att mark kan exproprieras för elektriska starkströmsledningar av stat eller kommun. Regeringen kan emellertid besluta att även andra aktörer får exproprieras i specificerade fall. Expropriation får endast genomföras om försök att enas på frivillig basis misslyckats och om nyttan med ingreppet bedöms överväga skadan. Beslut om expropriation fattas, efter ansökan från verksamhetsutövaren, av regeringen eller en myndighet med fullmakt för detta. NVE har fullmakt för expropriationsärenden vid byggande av

---

¹²⁷ Lov 8. juni 1984 nr. 51, om havner og farvann m.v

¹²⁸ Lov 21. juni 1963 nr. 23, veglov

¹²⁹ Lov 21. maj 1965 om skogsbruk og skogsvern

¹³⁰ Lov 31. maj 1918 nr. 4, om avslutning av avtaler, om fulmagt og ugyldige viljeserklæringer

¹³¹ Tinglysa innebär att rättigheten skyddas sakrättsligt mot tredje man.

¹³² Grunnboken är ett register över samtliga fasta egendomar i Norge.

¹³³ Oreigning betyder ungefär expropriation.

¹³⁴ Lov 23. oktober 1959 nr. 3, om oreigning av fast eigendom

kraftledningar. Om inte skjønn¹³⁵ av uppkomna skador görs inom ett år från det att expropriationsbeslutet tagits blir expropriationen ogiltig.

Mark som exproprierats med oreigningsloven i syfte att bygga kraftledning kvarstår i fastighetsägarens besittning. Ledningen förläggs på ianspråktaget område med servitutsrätt och en rad begränsningar åläggs fastighetsägaren i sin möjlighet att utnyttja marken.

Ersättning till drabbad markägare bestäms genom rättsligt skjønn¹³⁶ eller genom lensmannskjønn¹³⁷, alternativt genom gemensam bilateral överenskommelse mellan verksamhetsutövare och markägare. Enligt ekspropriationsersättningsloven¹³⁸ ska det högsta värdet av bruksvärdet eller försäljningsvärdet ersättas. Om fastigheten brukas som bostad eller fritidshus och kostnaden att skaffa likvärdig egendom överstiger bruksvärdet eller försäljningsvärdet, är det kostnaden att skaffa likvärdig egendom som skall ersättas.

Tillgång till mark för enklare terrängundersökning går med friluftslöven¹³⁹. Lagen tillåter fri rörlighet i skog och mark undantaget ofrusen åker och ängsmark. Vid mer omfattande undersökningar måste markägarens tillstånd inhämtas. Om markägaren ej medger tillstånd och marken planeras att exproprieras enligt oreigningsloven kan markägaren tvingas tillåta undersökningarna.

5.2.2 Tidsåtgång

Samarbetet mellan ledningsbyggare och NVE är väl utarbetat i Norge. Från det att ett projekt initieras till dess att koncessionsansökan inkommer till NVE kan det gå 1 år. Ett ledningsprojekt kan ta 4 år att framställa i färdigt skick men överklaganden kan göra processen längre¹⁴⁰.

---

¹³⁵ Skjønn betyder bedömning eller värdering, och innebär att intrånget skall bedömas så ersättning kan fastställas.

¹³⁶ En jurist och normalt fyra lekmän.

¹³⁷ Lensmann och två lekmän.

¹³⁸ Lov 6. april 1984 nr. 17, om vederlag ved oreigning av fast eideendom

¹³⁹ Lov 28. juni 1957 nr. 16, om friluftslivet

¹⁴⁰ Johansson, Pihlgren. 2005, sid. 103

6 Jämförelse

Detta kapitel innehåller en jämförelse mellan Finland, Sverige och Norges tillståndprocess för byggande av elektriska starkströmsledningar. Sveriges och Norges jämförelsematerial kommer från kapitel fem i samt examensarbete EX-05-147 Tillståndprocessen för koncessionspliktiga ledningar – en jämförelse mellan Sverige och Norge. Det finländska jämförelsematerialet kommer från kapitel tre och fyra i denna rapport.

6.1 Koncessionsprövning

Samtliga länder har lagstiftade krav på koncession för elektriska starkströmsledningar. Var gränsen går för vad som är elektrisk starkströmsledning skiljer dem åt. Norges definition är en spänning över 1000 V växelström eller 1500 V likström. Sverige kräver koncession för ledningar med sådan spänning som kan vara farlig för person, husdjur eller egendom. Finland saknar riktig definition för när koncession krävs och alla ledningar kräver i teorin tillstånd. De ekonomiska aspekterna omöjliggör emellertid att driva ledningar med allt för låg spänning och därför byggs det heller inga sådana.

I Finland och Sverige krävs ingen koncession för vissa ledningar. På eller inom en och samma byggnad behövs ingen koncession i Sverige. I Finland undantas även ledningar inom en fastighet eller fastighetsgrupp från koncessionsplikten. Norge har generell koncessionsplikt men undantar istället ledningar med spänning under 132 kV och längd understigande 20 km från kravet på konsekvensutredning. Finland undantar kravet på konsekvensbeskrivning om ledningen är mindre än 15 km och har en spänning understigande 220 kV. I båda länderna kan emellertid dessa utredningar i vissa fall krävas för ledningar som understiger dessa gränsvärden. I Sverige skall miljökonsekvensbeskrivningen alltid göras för en koncessionspliktig ledning.

Alla tre länderna har två olika typer av koncession eller elnätstillstånd. Dels för ledningar med högre spänning i linje och dels för distributionsledningar för ett område. I Sverige är koncessionen tidsbegränsad till 40 år, i Norge till 30 år och i Finland saknas tidsbegränsning.

I Finland behandlar Energimarknadsverket ansökan om elnätstillstånd så länge det ej är fråga om en utlandsförbindelse som ska behandlas av Handels- och industriministeriet. Energimarknadsverket handhar självt prövningen utan att remittera ut den till andra myndigheter och prövar endast huruvida behovet av ledningen finns eller ej.

I Sverige handläggs koncessionsansökningar av Energimyndigheten som genomför breda remissutskick till andra myndigheter och organisationer. Energimyndigheten prövar huruvida ledningen är lämpligt ur allmän synpunkt, att sträckningen inte strider mot någon plan samt att hänsynsreglerna i MB efterlevs. Tillstånd meddelas av Energimyndigheten i alla fall där det inte rör sig om

utlandsförbindelser, stamnätet eller om någon myndighet motsatt sig koncessionen, då tillstånd istället måste beviljas av regeringen.

I Norge skickas koncessionsansökan tillsammans med konsekvensutredningen till NVE som kungör ansökan i tidningar och remitterar ansökan till olika instanser. Om mark måste exproprieras ansöks det samtidigt som koncessionsansökan. NVE är inkopplade i koncessionsansökan redan innan den inkommit till dem, allt för att tidigt kunna komma med synpunkter. Koncession meddelas normalt av Olje- og energidepartementet men i vissa fall kan departementet delegera beslutfrågan till NVE.

I Finland kan elnätstillstånd från Energimarknadsverket överklagas till förvaltningsdomstolen och vidare till högsta förvaltningsdomstolen av den som sökt elnätstillståndet.

I Sverige kan beslut om koncession överklagas till regeringen vars beslut, i sin tur, kan överklagas till regeringsrätten. Regeringsrätten behandlar dock bara frågan huruvida koncessionsfrågan handlagts lagenligt.

I Norge kan NVE:s koncessionsbeslut överklagas till Olje- og energidepartementet med hjälp av förvaltningsloven¹⁴¹ överklagas till Olje- og energidepartementet. Överklagan skickas emellertid först till NVE som granskar att alla villkor för överklagan är uppfyllda.

6.2 Miljöprövning

Miljökonsekvensutredningar

Syftet med miljökonsekvensutredningarna är i princip desamma i Finland, Sverige och Norge. I Finland görs miljökonsekvensbedömning när projekt sannolikt föranleder betydande skadliga miljökonsekvenser. I Norge krävs konsekvensutredning när verksamhet kan innebära väsentliga konsekvenser för miljö, naturresurser och samhälle. I Sverige ska MKB:n utgöra ett samlat dokument som belyser vilka effekter det planerade projektet kan medföra på miljön. I alla tre länder görs miljökonsekvensutredningar som en del av projektet och den berörda intressesfären, det vill säga, de som får ta del och lämna åsikter, är i princip desamma.

Det som skiljer länderna åt är hur många delprocesser som finns i miljökonsekvensutredningarna. Finland har ett system där ett bedömningsprogram alltid tas fram medan konsekvensbeskrivningen endast görs vid vissa lagstadgade förutsättningar eller om den regionala miljöcentralen anser det behövas.

Sverige saknar utpräglade delmoment som Finland och Norge. Genom samråd får länsstyrelsen möjlighet att påverka innehållet men något egentligt dokument utöver en förstudie upprättas ej innan MKB:n.

---

¹⁴¹ Lov 10. februari 1967, om behandlingsmåten i förvaltningssaker.

Norges miljøkonsekvensutredning har ett antal delmoment, inte olikt den finländska modellen. Meldingen som verksamhetsutövaren skickar till NVE utgör grund för de villkor NVE ställer på framtagandet av konsekvensutredningen.

I Finland finns ett icke lagstadgat arbetssätt vid miljökonsekvensbedömningen. Vanligtvis tillsätter verksamhetsutövaren en styrgrupp inför arbetet med själva miljökonsekvensbedömningen. Styrgruppen består av berörda myndigheter och organisationer och styrgruppens rekommendationer styr miljökonsekvensbedömningens innehåll. I Finland tar verksamhetsutövaren dessutom på sig ansvaret med informationsmöten och samråd med allmänheten. Detta trots att lagen endast anger att kontaktmyndigheten kan hålla samråd om de anser det nödvändigt.

I Sverige och Norge ska miljökonsekvensutredning godkännas av samma myndighet som meddelar koncession, det vill säga Energimyndigheten respektive NVE. I Finland godkänns konsekvensutredningen av den kontaktmyndighet verksamhetsutövaren arbetar emot under framtagandet av utredningen.

Områdesskydd

Finlands områdesskydd regleras i NL. Varje naturreservat och nationalpark får, enligt denna lag, egna förordningar som klargör i vilken utsträckning intrång är möjligt. Generellt är intrång svårt.

7:e kapitlet MB reglerar områdesskydd i Sverige. Dispens för intrång i dessa områden erhålls från länsstyrelsen eller, i vissa fall, kommun.

I Norge ansvarar fylkesmannen¹⁴² för områdesskydd inom varje fylke¹⁴³. Naturvernloven listar olika skyddsformer och innehåller bestämmelser om när det är möjligt att söka dispens för byggande av elektrisk starkströmsledning inom ett skyddat område. En förutsättning är att ledningen har väsentlig betydelse för samhället. Tillstånd ges av regeringen eller av fylkesmannen.

Finland saknar generellt strandskydd men strandskyddsprogram och strandplaner kan tas fram för att skydda strandnära lägen. I Sverige och Norge råder generellt strandskydd 100 m från vattnet.

Genom medlemskapet i Europeiska unionen har Finland och Sverige implementerat Natura 2000-områden som en skyddsform. Tillstånd för intrång i Natura 2000-områden söks hos länsstyrelsen respektive den regionala miljöcentralen. I båda länder kan emellertid regeringsföreträdare ändra miljöcentralens eller länsstyrelsens beslut om intrång i Natura 2000-område, är av ytterst viktigt allmänt intresse, och alternativa lösningar saknas.

---

¹⁴² Fylkesmannen är regeringens representant i ett fylke. Fylkesmannen ansvarar för flertalet lokala förvaltningsuppgifter som ligger på statens bord. Varje fylkesman ansvarar för ett av totalt 19 fylken.

¹⁴³ Fylke är Norges motsvarighet till Sveriges län.

Miljöfarlig verksamhet

I Finland reglerar MSL vilka verksamheter som kan orsaka föroreningar av miljön. Enligt definition är elektriska starkströmsledningar sådan verksamhet. Alla miljöfarliga verksamheter kräver emellertid inte tillstånd. MSF listar vid vilka verksamheter tillstånd krävs och kraftledningar nämns ej där.

9:e kapitlet MB styr vad som anses vara miljöfarlig verksamhet i Sverige. Enligt definitionen är en elektrisk starkströmsledning en miljöfarlig verksamhet men tillståndsplikt råder ej. Själva tillståndet kan emellertid sökas av verksamhetsutövaren på frivillig basis.

I Norge syftar forurensningsloven till att värna den fysiska miljön. Lagen kräver att tillstånd söks för byggande av kraftledningar hos forurensningsmyndigheten.

Vattenverksamhet

Finlands regler om vattenverksamhet finns i VL. Lagen förbjuder all verksamhet som kan orsaka skada och olägenhet i vattenområden. Tillstånd att bedriva vattenverksamhet, som till exempel nedläggande av sjökabel, söks hos Miljöförvaltningsverket och överklagas till Vasa förvaltningsdomstol följt av högsta förvaltningsdomstolen.

I Sverige reglerar kapitel 11 MB vattenverksamhet. Att förlägga elektrisk starkströmsledning i vatten kräver, enligt lagen, tillstånd. Detta söks hos miljödomstolen och beslutet kan överklagas till miljööverdomstolen.

Vannresursloven reglerar tillståndsplikten för vattenverksamhet i Norge. Tillstånd krävs för verksamhet i vattendrag, sjöar och grundvatten. Tillstånd söks hos NVE:s vassdragsavdelning och kan överklagas till Olje- og energidepartementet.

6.3 Kommunal prövning

Planer

Plansystemen i de tre länderna är likartade. Alla tillämpar flera olika nivåer av planer med olika detaljeringsgrad och olika rättsverkningar. De rikstäckande målen för områdesanvändning som finns i Finland är unika och saknar helt motsvarighet i Sverige och Norge.

Finlands plansystem gör gällande att vid byggande av elektrisk starkströmsledning på område med generalplan eller detaljplan som saknar mark reserverad för ändamålet måste planerna omarbetas. Mindre avvikelser från planerna accepteras genom undantagslov. De rikstäckande målen för områdesanvändningen gör planer där mark inte reserverats för tänkta kraftledningar tämligen sällsynta. Planerna överklagas genom kommunalbesvär till förvaltningsdomstolen.

I Sverige gäller liknande bestämmelser som i Finland. Om detaljplaner eller områdesbestämmelser berörs av tilltänkt elektrisk starkströmsledning och dennes sträckning ej överensstämmer med gällande plan måste planen omarbetas. Om syftet med planen inte motverkas godkänns mindre avvikelser från planen av kommunen. Överklagande sker till länsstyrelsen.

I Norge måste en regleringsplan upprättas om ej tidigare planlagd mark berörs av planerad elektrisk starkströmsledning. Verksamhetsutövaren kan åläggas av kommunen att ta fram sådan plan som sedan ska godkännas av kommunen. I planlagda områden kan ändringar i befintlig regleringsplan krävas. Alternativt kan dispens sökas från planbestämmelserna. Planfrågor överklagas hos fylkesmannen.

Bygglov

I Finland kräver MBL bygglov uteslutande för uppförande av byggnader och en elektrisk starkströmsledning och därtill hörande ledningstillbehör tolkas ej som en byggnad. Teknikbodas, och motsvarande, fordrar emellertid bygglov. Enligt MBL krävs ej heller åtgärdstillstånd och tillstånd för miljöåtgärd vid byggande av kraftledningar. Bygglov söks hos kommunens byggnadsnämnd. Överklagan sker genom rättelseyrkande till den byggnadstillsynsmyndighet där lovet först söktes följt av förvaltningsbesvär hos förvaltningsdomstolen.

Svenska PBL kräver ej bygglov för byggande av kraftledningar men bygglov krävs för ledningstillbehör som till exempel transformatorstationer. Bygglov ges av kommunens byggnadsnämnd och överklagas till länsstyrelsen.

Givet att koncession meddelats krävs ej bygglov för uppförande av elektriska starkströmsledningar och tillhörande anläggningar i Norge.

6.4 Övriga prövningar

Skydd av kulturminnen

I Finland skyddas fasta fornlämningar av LOF. Länsstyrelsen ansvarar för tillsynen i samarbete med Museiverket. Vid kraftledningsbyggande skall verksamhetsutövaren tillsammans med Museiverket utreda huruvida det kan förekomma fornlämningar inom berört område. Om fast fornlämning vållar oskäligt stor olägenhet i förhållande till betydelsen kan verksamhetsutövaren ansöka hos länsstyrelsen om att få rubba lämningen. Om Länsstyrelsen och Museiverket ej kan enas i tillståndsfrågan skall Undervisningsministeriet besluta i frågan. Beslutet överklagas till förvaltningsdomstolen.

I Sverige reglerar kulturminneslagen skyddet av fornlämningar. Länsstyrelsen ansvarar för respektive läns kulturminnesvård och Riksantikvarieämbetet har det övergripande ansvaret på det nationella planet. Vid byggande av elektrisk starkströmsledning som kan påverka fornlämningar krävs samråd med länsstyrelsen. Om fornlämning vållar hinder och olägenhet som ej är rimligt i förhållande till dess betydelse kan länsstyrelsen tillsammans med Riksantikvarieämbetet, efter ansökan, ge tillstånd att rubba, flytta, ändra eller ta bort lämningen. Beslut överklagas till länsrätten.

Kulturminnesloven syftar till att freda kulturminnen i Norge. På fylkesnivå är det kulturminnesförvaltningen i fylkeskommunen som ansvarar för kulturminnesfrågorna medan det på nationell nivå är Riksantikvarien som är tillsynsmyndighet. Vid upprättande av konsekvensutredning är fylkeskommunen remissinstans och de har då möjlighet att bevaka skyddet av kulturmiljön. Fylkeskommunen

meddelar NVE vilka undersökningar och åtgärder som behövs innan koncession meddelas. Överklagan av beslut tagna av fylkeskommunen göres till Riksantikvarien.

Drifttillstånd

Finlands och Sveriges bestämmelser avseende drifttillstånd liknar varandra. I Finland måste ibruktagningsbesiktning alltid genomföras. Handels- och industriministeriet kan även kräva att en certifieringsbesiktning görs innan ledningen ansluts till det övriga nätet. I Sverige måste Elsäkerhetsverket efter en elsäkerhetsprövning ge tillstånd att ta ledningen i bruk. I Norge ska anmälan göras till NVE när ledningen tas i bruk.

Vägar

I den finska landsvägslagen finns regler om ledningars förekommande i vägområde. Att förlägga en ledning i vägområde kräver tillstånd från vägförvaltningen.

Väglagen rymmer bestämmelser om vad som gäller vid byggande av kraftledning inom vägområde i Sverige. Tillstånd skall sökas hos Vägverket. Om koncession meddelas enligt annan lag behövs dock ej tillstånd från Vägverket eftersom Vägverket då redan fått möjlighet att uttala sig i frågan i egenskap av remissinstans.

Norges veglov innehåller bestämmelser om att kraftledning ej får förläggas närmre än tre meter från väggkant utan tillstånd. Regionvegkontoret utfärdar tillstånd för riks och fylkesvägar medan kommunerna ansvarar för de kommunala vägarna.

Skydd av hav och havsbotten

Finlands HSL har samma funktion som Sveriges lag om kontinentalsockeln. Utanför Finlands ekonomiska zon får konstruktioner ej byggas utan tillstånd. Tillstånd ges av Finlands miljöcentral om inte konstruktionen sträcker sig in i Finlands ekonomiska zon, då västra Finlands Miljötillståndsverk utfärdar tillstånd.

I Sverige måste Kammarkollegiet medge att elektrisk starkströmsledning dras över allmänt vatten. Lag om kontinentalsockeln skyddar vatten utanför Sveriges territorialgräns. Att förlägga en kabel på kontinentalsockeln kräver tillstånd från näringsdepartementet och det meddelas av regeringen.

Enligt havn- och farvannloven krävs tillstånd för att förlägga elektrisk starkströmsledning i havsområde som tillhör Norge. Syftet är att skydda fiske och sjötransporter. Tillstånd ges av Kystverket och beslut överklagas till Fiskeri- och kystdepartementet.

Skydd av skog

I Finland är SL är tillämplig på skog som används för skogsbruk. Om specificerade miljöer, som listas i lagen, kan ta skada skall verksamhetsutövaren anmäla detta till skogcentralen. Centralen ska ta ställning till huruvida ett ingrepp i aktuell miljö är acceptabelt.

I Sverige krävs enligt skogsvårdslagen tillstånd för avverkning av svårförnygrad skog och ädellövskog. Skogsvårdsstyrelsen är tillståndmyndighet och ansvarar för tillståndsgivning.

Norges skogsbrukslov innehåller regler om skydd av skyddsvärd skog. Inga formella tillstånd krävs men kommunen är ansvarig för att tillse att skogen ej tar skada.

6.5 Markåtkomst och ersättning

Civilrättsliga avtal

I alla tre länder finns möjlighet att lösa markåtkomstfrågan genom överenskommelse mellan markägare och ledningshavare.

I Finland finns rekommendationsavtal som används vid byggande av ledningar upp till 110 kV. För högre spänningar används också avtal men då i form av ett föravtal som ligger till grund för en senare inlösningsförrättning.

I Sverige kan flera olika formler av avtal upprättas. Nyttjanderättsavtal är knutna mellan ledningshavare och markägare och gäller högst 50 år. För att avtalet skall gälla mot tredje man måste det skrivas in hos inskrivningsmyndigheten. Avtalsservitut gäller mellan två fastigheter och saknar tidsbegränsning. Likt nyttjanderätt måste servitutsavtal skrivas in för att gälla mot tredje man. Avtalsservitut kan ligga till grund för ledningsrätt enligt LL.

I Norge reglerar avtalsloven avtalsmässig markåtkomst. Enligt lagen kan markägare genom överenskommelse sluta avtal med ledningsägare. För att avtalen skall gälla mot tredje man måste de registreras i grunnboken.

Tvångslagstiftning

I alla tre länderna finns tvångslagstiftning som syftar till att ta mark i anspråk då frivillig överenskommelse ej kan nås. I Finland används InlösningsL för att tvångsvis ta mark i anspråk. I Sverige används ExL för samma syfte men vid byggande av elektriska starkströmsledningar finns LL som speciallagstiftning. Det är bara vid bestämmandet av ersättning som ExL:s regler används. I Norge används oredningsloven för att ta mark i anspråk.

Med InlösningsL kan mark i Finland tillfälligt eller för evigt förvärvas. Total råddighet är inget krav utan i vissa fall är det bara nyttjanderätten som löses in. Det normala vid byggande av kraftledningar är att nyttjanderätten löses in för evig tid. Markägarens möjlighet att nyttja berörd fastighetsdel begränsas utan att markens ägarförhållande ändras.

Den svenska ledningsrätten ger fastighet eller juridisk person rätt att för evig tid hålla ledning på annans fastighet. Äganderätten övergår emellertid inte utan fastighetsägarens rättigheter begränsas på den egna marken.

Fast egendom som med oredningsloven exproprieras i Norge innebär begränsningar i fastighetsägarens möjlighet att utnyttja sin mark och kraftledningen får servitutsrätt.

På många sätt är villkoren att expropriera mark lika mellan de tre länderna. Den exakta formuleringen på villkoren skiljer dem dock åt. Enligt oreigningsloven får marken endast exproprieras om ingreppet utan tvekan är till mer nytta än skada. Dessutom kan ytterligare villkor tillföras. LL villkorar att ledningsrätt i Sverige ej får upplåtas om det går att lösa på annat sätt eller om olägenheter ur allmän och enskild synpunkt överväger de fördelar som uppkommer med rättigheten. Ledningsrätt får inte upplåtas mot säkerhetsföreskrifter, i strid med planer eller naturvårdsföreskrifter. LL:s villkor är tvingande men när en ledning kräver koncession är det istället villkor i koncessionsbeslutet som gäller. Likt LL får expropriation enligt InlösningsL ej ske om syftet kan nås på annat sätt. Expropriationen får heller ej göras om den enskilde förorsakas mer skada än den allmänna nytta som inlösningsen medför.

Den som vill expropriera mark i Finland måste först ansöka om inlösningsstillstånd hos Handels- och industriministeriet. Genom remisshantering och hörande av sökanden beslutar ministeriet om tillstånd. Om tillstånd givits är det lantmäteribyrån som tar hand om inlösningsförrättningen. Där utreds, samråds och fastställs exakt vilket område som skall lösas in och vilken ersättning som skall utgå.

I Sverige måste koncession vara beviljad innan ledningsförrättning påbörjas. Den lokala Lantmäterimyndigheten ansvarar för förrättningen. Lantmäteriet håller samråd med samtliga berörda markägare och sökanden. Om inget markupplåtelseavtal ligger till grund till ansökan beslutar Lantmäteriet också om ersättningen.

Enligt oreigningsloven är det regeringen som beslutar om expropriation i Norge. Regeringen delegerar emellertid denna uppgift till lägre instanser och vid byggande av elektriska starkströmsledningar är det NVE som beslutar om expropriation. Samråd hålls ej med markägarna. Expropriationen blir ogiltig om inte skjønn genomförs inom 1 år från det att beslut tagits.

Finlands ersättningsprinciper återfinns i InlösningsL. Enligt denna ska markägaren få full ersättning för de ekonomiska förluster som uppkommer. Ersättning utbetalas på fyra olika poster; *Ersättning för föremål*, *Ersättning för men*, *Skadestånd* och *ersättning för ombud* i samband med förrättningen. Se sid. 30. Om föravtal skrivs med markägarna ger ledningsbyggaren 15 % mer i ersättning än den ersättning Lantmäteriet senare beslutar om.

I Sverige bestämmer ExL på vilka grunder fastighetsägare skall ersättas för den mark de förlorar. Lagen ger att vid delvis ianspråktagande av fastighet skall ersättningen motsvara minskningen i fastighetens marknadsvärde. Om överenskommelse nåtts mellan markägare och ledningsbyggare genom markupplåtelseavtal får avsteg från ersättningsprinciperna göras.

I Norge bestäms ersättningen genom ett skjønn. Skjønnretten eller lensmannsskjønn fastställer ersättningen. Enligt ekspropriasjonsloven är det försäljnings eller bruksvärdet som skall ersättas. Då bruksvärdet är högre än försäljningsvärdet är det bruksvärdet som ligger till grund för ersättningen.

Nyttjas fastigheten som bostad eller fritidshus och kostnaden att införskaffa en likvärdig fastighet är högre än bruks- och försäljningsvärdet är det den kostnaden som ersätts.

I Finland får normalt exproprierad mark tillträdas först sedan beslut om inlösning avkunnats och ersättning erlagts. Inlösaren kan dock få ett så kallat förhandsbesittningstagande som kan ges innan inlösningstillstånd är beviljat. Om ledningsbyggaren tecknar föravtal med markägaren kan tillträdet till marken också tidigareläggas.

I Sverige beslutar Lantmäterimyndigheten i ledningsrättsförrättningen när tillträde skall ske. Ett krav är att beslutet om ledningsrätt har vunnit laga kraft och ersättningen är erlagd. Förtida tillträde kan meddelas av Lantmäterimyndigheten om det anses lämpligt och berörda sakägare ger sitt medgivande.

I Norge stadgar oreigningsloven att tillträde till marken ej får ske innan ersättning är betald. Genom förhandstillträde kan den exproprierande få tillgång till marken när skjønnet är begärt och en viss del av ersättningen betalats i förskott.

Det inlösningstillstånd som Handels- och industriministeriet ger i Finland kan överklagas till högsta förvaltningsdomstolen. Ändring av ett beslut som fattas vid inlösningförrättning kan göras hos jorddomstolen inom 30 dagar från det att beslut om inlösning antagits.

Lantmäteriets ledningsbeslut kan enligt LL överklagas hos fastighetsdomstolen i berörd domkrets inom fyra veckor från den dag beslutet meddelats .

Överklaganden av beslut tagna med oreigningsloven göres med förvaltningsloven. Detta sker då till underinstansen inom tre veckor från det att beslut kommit berörd tillhanda. Skjønnet överklagas genom ett så kallat øverskjønn.

Terrängundersökning

Finland och Sverige har snarlika system för att erhålla rätt till terrängundersökningar och ländernas respektive allemansrätt är i viss utsträckning tillämpliga. Vid mer omfattande terrängundersökningar kan, om markägaren ej ger sitt medgivande, ledningsbyggaren ansöka om förundersökningstillstånd hos respektive lands länsstyrelser.

Enligt Norges friluftslövslov kan ledningsbyggare i princip röra sig fritt i skog och mark. Ska grundligare undersökningar göras krävs markägarens medgivande. Om markägaren motsätter sig detta och planen är att marken så småningom ska exproprieras, kan fastighetsägaren ändå bli tvungen att tåla att mätningar et cetera utförs.

6.6 Tidsåtgång

Tiden det tar från det att ett projekt initieras till dess att ledningen är klar att ta i drift varierar mellan de olika länderna. Norge kan sägas ha den kortaste tiden tätt följt av Finland och sist Sverige. I Norge kan ett projekt ta 4-6 år, Finland 5-6 år och i Sverige 6-8 år. I dessa siffror räknas inte tiden det tar att behandla eventuella

överklaganden. Tiden det tar att behandla dessa beror mycket på överklagandets art och tidsåtgången är därför svår att uppskatta.

För Ett kraftledningsprojekt i Finland utgör markåtkomstprocessen den del som tar tid. Inlösningsstillståndet följt av inlösningsförrättningen drar lätt ut på tiden. I Sverige är det framförallt miljöprövningen och koncessionen som förlänger tiden att färdigställa ett kraftledningsprojekt. Norge har en väl sammanhållen arbetsprocess och ingen del av ett projekt utgör någon tydlig flaskhals.

Slutsatser

I detta kapitel kommenteras och utvärderas de skillnader och likheter som finns mellan de tre nordiska länderna vid byggande av koncessionspliktiga starkströmsledningarna.

Finland, Norge och Sveriges historiska, geografiska och kulturella närhet gör lagstiftning och arbetssätt ganska likartat. Att vissa skillnader finns är emellertid naturligt.

Tidsåtgången är kanske det som mest skiljer dem åt. Ett ledningsprojekt i Norge går snabbare att genomdriva än både Finland och Sverige. Jämfört med Energimyndigheten och Energimarknadsverket har NVE en snabb handläggningstid av koncessionsansökan. Tvådelad miljöprövning som finns i Norge och Finland möjliggör snabbare handläggning då det tidigare kan konstateras vilka utredningar som behövs.

Miljöprövningarnas resultat är likartade men den formella gången skiljer sig. Den styrgrupp som verksamhetsutövaren i Finland tillsätter före framtagande av bedömningsprogram saknar motsvarighet i de andra länderna. I Norge och Sverige är det dessutom den myndighet som utfärdar koncessionsbeslutet som även godkänner MKB:n respektive konsekvensutredningen. I Finland är det olika myndigheter som ansvar för koncessionsfrågan och miljökonsekvensbedömningen. Att samma myndighet tar hand om allt torde borga för en snabbare handläggning, något som bara kan styrkas i Norges fall.

En skillnad som inte påverkar tidsåtgången för ett projekt men som ändå är intressant är det faktum att koncession för linje i Norge och Sverige är tidsbegränsade medan de finska elnätstillstånden utfärdas på evig tid.

Plansystemen i länderna emellan är likartade. Genomgående är att ledningar ej får byggas i strid mot plan. Om elektrisk starkströmsledning skall byggas och tänkt sträckning strider mot planer måste planerna göras om, en process som tar tid i anspråk. Finlands riksomfattande mål för områdesanvändningen säkerställer att större plankonflikter är sällsynta.

Lagstiftningen som styr markåtkomstmetoderna är olika i de tre länderna. Gemensamt är att ledningsbyggare i alla länder bör försöka erhålla marken på frivillig basis innan tvångslagstiftning används. Finland skiljer sig genom att verksamhetsutövaren behöver söka tillstånd hos högre myndighet innan lägre instans genomför expropriationen. I Norge är det samma myndighet, NVE, som genom delegering från ansvarar för både koncessionen och expropriation. I Sverige är det uteslutande Lantmäterimyndigheten som ansvarar för att ledningsrättsförfattningen genomförs efter det att koncession meddelats.

I alla länder kan de flesta myndighetsbeslut överklagas. Hur vanligt det är i respektive land och hur mycket detta drar ut på ett projekts tidplan har inte studerats i detta arbete.

Den förtida planering tillsammans med de ovan nämnda riksomfattande målen för områdesanvändningen som finns i Finland borgar för en smidig process med berörda kommuner när en ny elektrisk starkströmsledning skall byggas. Detta framsynta arbetssätt med samspel mellan myndighet och ledningsbyggande saknas helt i Sverige och Norge.

Slutligen kan noteras att i Norge synes antalet myndigheter som ledningsbyggaren arbetar emot vara färre. NVE har en central roll och ansvarar för koncessionsbeslut, godkännande av konsekvensutredning och expropriation. I Finland och Sverige delas ansvaret upp på fler olika myndigheter. Något som kan förklara den längre tid det tar att färdigställa ett projekt i dessa länder.

Författningar

Finland

Elmarknadslag 1995/386

Elmarknadsförordning 1995/518

Elsäkerhetslag 1996/410

Förordning om förfarandet vid miljökonsekvensbedömning 1999/268

Förvaltningsprocesslag 1996/586

Havsskyddslag 1994/1415

Jord- och skogsbruksministeriets beslut om tillämpning av skogslagen 224/1997

Lag 1963/295 om fornminnen

Lag 1994/468 om förfarandet vid miljökonsekvensbedömning

Lag 1977/603 om inlösen av fast egendom och särskilda rättigheter

Lag 2004/768 om inlösningsstillstånd för vissa projekt som påverkar miljön

Landsvägslag 2005/503

Markanvändnings- och bygglag 1999/132

Marktäktslag 1981/555

Miljöskyddsförordning 2000/169

Miljöskyddslag 2000/86

Naturvårdslag 1996/1096

Skogslag 1996/1093

Vattenlag 1961/264

Sverige

Elförordning 1994:1250

Expropriationslag 1972:712

Förordning 1994:634 med instruktioner för kammarkollegiet

Förordning 1957:601 om elektriska starkströmsanläggningar

Kulturminneslag 1988:950

Lag 1998:812 med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet

Lag 1966:315 om kontinentalsockeln

Ledningsrättslag 1973:1144

Miljöbalk 1998:808

Plan- och bygglag 1987:10

Skogsvårdslag 1979:429

Väglag 1971:948

Norge

Forskrift 7. desember 1990 nr. 502, om konsekvensutredninger

Forskrift 7. desember 1990 nr.959, om produksjon, omformning, øverføring, omsetning, fordeling og bruk av energi m.m

Lov 24. november 2000 nr. 82, om vassdrag och grunnvann

Lov 29. juni 1990 nr. 50, om produksjon, omformning, øverføring, omsetning, fordeling og bruk av energi m.m

Lov 14. maj 1985 nr. 77, om plan- og bygningslov

Lov 8. juni 1984 nr. 51, om havner og farvann m.v

Lov 6. april 1984 nr. 17, om vederlag ved oreingning av fast eigedom

Lov 13. mars 1981 nr.6 om vern mot forurensninger og om avfall

Lov 9. september 1978 nr. 50, om kulturminner

Lov 19. juni 1970 nr. 63, om naturvern

Lov 10. februar 1967, om behandlingsmåten i forvaltningssaker

Lov 21. maj 1965 om skogsbruk og skogsvern

Lov 21. juni 1963 nr. 23, veglov

Lov 23. oktober 1959 nr. 3, om oreigning av fast eigendom

Lov 31. maj 1918 nr. 4, om avslutning av avtaler, om fulmagt og ugyldige viljeserklæringer

Referenser

Litteratur

- Bruun, H., Malmsten, A-M., Palmgren, S. 2004. *Svensk lagspråk i Finland*. Helsingfors. ISBN 951-50-1423-9.
- Didón, L., Magnusson L., Millgård O., Molander S. 1987. *Plan- och bygglagen – en kommentar*. Norstedts Förlag. Stockholm. ISBN 91-1-877272-2.
- Fingrid. 2003a. *Information om Kraftledningsprojekt*. Helsingfors.
- Fingrid. 2003b. *Miljökonsekvensbeskrivning för 400kV ledning – Lovisa-Hikiä*. Helsingfors.
- Fingrid. u.å. *Med en kraftledning som granne*. Helsingfors.
- Finsk energiindustri. 2003. *Rekommendationsavtal om tele- och elledningar*. Helsingfors
- Haapanala, A., Mikkonen, P., Reinikainen, J. 2002. *Landskapsplanens rättsverknningar*. Helsingfors. ISBN 951-731-227-X.
- Johansson, A., Pihlgren, M. 2005. *Tillståndsprocessen för koncessionspliktiga ledningar – en jämförelse mellan Sverige och Norge*. Stockholm.
- Korhonen, I. 1997. *Expropriation of real property – General Laws on expropriation in Finland, Sweden, Norway and England*. Helsingfors. ISBN 951-22-3846-2.
- Lantmäteriet, u.å. *Inlösningsförrättning*.
- Miljöministeriet. 2004a. *Landskapsplanen*. Helsingfors.
- Miljöministeriet. 2004b. *Nätverket Natura 2000 – Mål, juridiska verkningar och inrättande*. Helsingfors.
- Miljöministeriet. u.å. *Målen för områdesplaneringen*. Helsingfors.
- Sabel, L., Tillström, I. 2000. *Kraftledningsplanering & magnetfält – en jämförande studie av Sverige, Norge & Finland*. Stockholm.
- Sandberg, S., Ståhlberg, K. 2000. *Nordisk regionalförvaltning i förändring*. Åbo. ISBN 952-12-0683-7.
- Svenska Kraftnät. 2005. *Svenska Kraftnät – årsredovisning 2005*. Stockholm.
- Tuunanen, P. 2004. *Allemansrätten*. Helsingfors. ISBN 951-731-027-7.

Intervjuer

- Heinäemies, J. 18/9 2006. Nylands miljöcentral, Helsingfors
- Hellas, K. 18/9 2006. Nylands miljöcentral, Helsingfors
- Jantunen, J. 18/9 2006. Nylands miljöcentral, Helsingfors
- Kinnunen, M. 19/9 2006. Finländska Energimarknadsverket, Helsingfors
- Kuitunen, S. 20/9 2006. Fingrid, Helsingfors
- Viitanen, K. 19/9 2006. Helsingfors Tekniska högskola, Helsingfors

E-post

Ekroos, A. 6/10 2006. Helsingfors Tekniska högskola

Hellas, K. 20/10 2006. Nylands miljöcentral

Kinnunen, M. 19/10 2006. Energimarknadsverket

Kuitunen, S. 29/9 och 6/10 2006. Fingrid

Lindberg, P. 29/7 2006. Finsk energiindustri

Mikkonen, T. 22/11 2006. Finlands Kommunförbund

Internet

Ekenäs kommun 2006. Information om planläggningen. Tillgängligt på Internet
<http://www.ekenas.fi/index.php?&lang=SE&p=tekomradplan/10000007>
Hämtat 26/9 2006

Energimarknadsverket 2006a. Produktion och försäljning av el. Tillgängligt på Internet
<http://www.energiarkkinavirasto.fi/data.asp?articleid=266&pgid=134>
Hämtat 16/6 2006

Energimarknadsverket 2006b. Allmänt om elmarknaden. Tillgängligt på Internet
<http://www.energiarkkinavirasto.fi/select.asp?gid=134>
Hämtat 16/6 2006

Energimarknadsverket 2006c. Elnätsverksamheten. Tillgängligt på Internet
<http://www.energiarkkinavirasto.fi/data.asp?articleid=266&pgid=134>
Hämtat 16/6 2006

Energimarknadsverket 2006d. Elnätsinnehavare. Tillgängligt på Internet
<http://www.energiarkkinavirasto.fi/select.asp?gid=140>
Hämtat 14/9 2006

E.on 2006. Tillgängligt på Internet
http://www.eon.fi/svenska/privatkund/aktuellt_om_energi/energileverans/index.html
Hämtat 15/6 2006

Fingrid 2006a. Information om stamnätet. Tillgängligt på Internet
http://www.fingrid.fi/portal/pa_svenska/foretaget/stamnatet/
Hämtat 15/6 2006

Fingrid 2006b. Information om företaget. Tillgängligt på Internet
http://www.fingrid.fi/portal/pa_svenska/foretaget/
Hämtat 14/6 2006

Fingrid 2006c. Fingrids ägare. Tillgängligt på Internet
http://www.fingrid.fi/portal/pa_svenska/foretaget/agare/
Hämtat 20/6 2006

Fingrid 2006d. Begränsningar vid inlösning. Tillgängligt på Internet
http://www.fingrid.fi/portal/pa_svenska/miljon_och_kraftledningarna/markanvandning/begransningar/
Hämtat 15/6 2006

Forststyrelsen 2006a. Koncernen. Tillgängligt på Internet
<http://www.metsa.fi/page.asp?Section=571>
Hämtat 4/10 2006

Forststyrelsen 2006b. Naturskyddsprogram. Tillgängligt på Internet
<http://www.metsa.fi/page.asp?Section=2325>
Hämtat 28/9 2006

Forststyrelsen 2006c. Nationalparker. Tillgängligt på Internet
<http://www.metsa.fi/page.asp?Section=2329>
Hämtat 28/9 2006

Forststyrelsen 2006d. Naturresevat. Tillgängligt på Internet
<http://www.metsa.fi/page.asp?Section=2330>
Hämtat 27/9 2006

Forststyrelsen 2006e. Natura 2000-område. Tillgängligt på Internet
<http://www.metsa.fi/page.asp?Section=2322>
Hämtat 27/9 2006

Justitieförvaltningen 2006. Domstolarna. Tillgängligt på Internet
<http://www.oikeus.fi/7800.htm>
Hämtat 15/7 2006

Kolari kommun 2006. Plansamarbete över gränsen i Tornedalen. Tillgängligt på Internet
<http://www.kolari.fi/toma/swe/3.2.htm>
Hämtat 7/9 2006

Museiverket 2006. Information om Museiverket. Tillgängligt på Internet
<http://www.nba.fi/sv/museiverket>
Hämtat 4/10 2006

Statens miljöförvaltning 2006a. Utlåtande om konsekvensbeskrivning. Tillgängligt på Internet
<http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=8946&lan=sv>
Hämtat 27/9 2006

Statens miljöförvaltning 2006b. Skydd av stränder. Tillgängligt på Internet
<http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=751&lan=sv>
Hämtat 28/9 2006

Statens miljöförvaltning 2006c. Tillstånd enligt vattenlagen. Tillgängligt på Internet
<http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=301&lan=sv>
Hämtat 15/6 2006

Statens miljöförvaltning 2006d. Riksomfattande mål för områdesanvändningen. Tillgängligt på Internet
<http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=1112&lan=sv>
Hämtat 3/9 2006

Svenska Kraftnät 2006. Information om Svenska Kraftnät. Tillgängligt på Internet
<http://www.svk.se/web/Page.aspx?id=2220>
Hämtat 14/6 2006

Åbo Akademi 2006. Elenergielstring i Finland. Tillgängligt på Internet
www.abo.fi/fak/ktf/at/Kurser/PiEM/Elenergielstring_i_Finland.ppt
Hämtat 15/6 2006

Figurer

- Figur 1 Åbo Akademi 2006. Tillgängligt på Internet
www.abo.fi/fak/ktf/at/Kurser/PiEM/Elenergialstring_i_Finland.ppt
Hämtat 20/6 2006
- Figur 2 Egen
- Figur 3 Egen
- Figur 4 Miljöministeriet. u.å. *Målen för områdesplaneringen*. Helsingfors.
- Figur 5 Fingrid 2006. Tillgängligt på Internet
http://www.fingrid.fi/portal/pa_svenska/miljon_och_kraftledningarna/kr_aftledningarnas_konstruktion/ledningsomrade/
Hämtat 14/6 2006
- Figur 6 Egen
- Figur 7 Egen
- Figur 8 Egen
- Figur 9 Egen

Matris över tillstånd och prövningar vid byggande av koncessionspliktiga kraftledningar

	Finland	Sverige	Norge
Koncession	Beviljas av Energimarknadsverket. Koncession för utlandsförbindelser ges av regeringen. Ingen Remittering. Saknar tidsbegränsning.	Beviljas av Energimyndigheten. Breda remissutskick. Koncession ges för maximalt 40 år.	Beviljas av Olje- og energidepartementet alt. NVE. Breda remissutskick. Koncession ges för maximalt 30 år.
Miljökonsekvensutredning	Tvådelat förfarande. Bedömningsprogram tas alltid fram och konsekvensutredning tas fram beroende på situationen. Godkännes av den regionala miljöcentralen.	Enkelt förfarande som föregås av samråd med länsstyrelsen. Godkännes av Energimyndigheten.	Tvådelat förfarande. Konsekvensutredning föregås av melding och konsekvensutredningsprogram. Godkännes av den myndighet som meddelar koncession.
Områdesskydd	Skyddsvärda områden ges egna förordningar. Förordningarna ger förutsättningarna för eventuellt intrång.	Dispens för intrång ges av länsstyrelse eller kommun.	Naturvernloven anger förutsättningarna att söka dispens för intrång. Dispens ges av regering eller fylkesman.
Miljöfarlig verksamhet	Elektrisk starkströmsledning är verksamheter som kan orsaka föroreningar av miljön. Tillstånd behövs emellertid ej.	Definierar elektrisk starkströmsledning som miljöfarlig verksamhet. Tillstånd behövs emellertid ej.	Tillstånd krävs enligt Forurensningsloven av forurensningsmyndigheten för att uppföra elektrisk starkströmsledning.
Vattenverksamhet	Vattenverksamhet kräver tillstånd från Miljötillståndsverket.	Vattenverksamhet kräver tillstånd från miljödomstolen.	Vattenverksamhet kräver tillstånd från NVE.
Plansystem	Elektrisk starkströmsledning får ej strida mot juridisk bindande planer. Undantagslov kan meddelas. Planer kan upprättas för flera kommuner gemensamt. Ovan planerna ligger de riksomfattande målen för områdesanvändning.	Elektrisk starkströmsledning får ej strida mot juridiskt bindande plan om ledningen ej kan sägas utgöra en mindre avvikelse.	Ny elektrisk starkströmsledning kräver ny regleringsplan. Dispens från planbestämmelser kan erhållas.

	Finland	Sverige	Norge
Bygglov	Elektriska starkströmsledningar kräver ej bygglov. Teknikbodas och motsvarande kräver bygglov.	Elektriska starkströmsledningar kräver ej bygglov. Transformatorstationer o.dyl. kräver bygglov.	Bygglov fordras ej.
Skydd av kulturminnen	Länsstyrelsen i samråd med Museiverk beviljar tillstånd att ändra fornlämning.	Länsstyrelsen beviljar tillstånd att rubba, flytta eller avlägsna fornlämning.	Genom konsekvensutredning säkerställs skydd av fornlämningar. Dispens från skyddsbestämmelser ges av Riksantikvaren.
Drifttillstånd	Ibruktagningsbesiktning måste alltid göras. Certifieringsbesiktning kan krävas.	Elsäkerhetsverket genomför alltid elsäkerhetsprövning innan idrifttagning.	Anmäla görs till NVE när elektrisk starkströmsledning är klar att ta i bruk.
Vägar	Elektrisk starkströmsledning i vägområde kräver tillstånd från vägförvaltningen.	Tillstånd krävs för elektrisk starkströmsledning i vägområde krävs om koncession saknas.	Elektrisk starkströmsledning närmre väg än 3 m kräver tillstånd från Regionvegkontoret eller kommun.
Skydd av hav	Utanför ekonomisk zon kräver elektrisk starkströmsledning tillstånd av Finlands miljöcentral. Inom ekonomisk zon krävs tillstånd av Finlands Miljö tillståndsverk.	Kammarkollegiet beviljar tillstånd för elektrisk starkströmsledning i allmänt vatten. Näringsdepartementet beviljar tillstånd för ledning på kontinentalsockeln.	Kystverket beviljar tillstånd för elektrisk starkströmsledning i havsområde.
Skydd av skog	Skogscentralen ger tillstånd till ingrepp i lag definierade skogstyper.	Tillstånd krävs av Skogsvårdsstyrelsen för avverkning av svårföryngrad skog och ädellövskog.	Inga tillstånd krävs men skogsbruksloven innehåller bestämmelser om skyddsvärd skog. Kommunen är tillsynsmyndighet.

	Finland	Sverige	Norge
Markåtkomst	Civilrättsliga rekommendationsavtal skrivs mellan markägare och ledningsbyggare för kraftledningar <110 kV. Genom InlösningsL tillgodoses behovet av mark för större kraftledningar. Expropriation genomförs av Lantmäteriet.	Servituts-, nyttjanderättsavtal eller markupplåtelseavtal kan genom överenskommelse ge tillgång till mark. Tvångsvis kan mark erhållas med ExL eller LL. Expropriation genomförs av Lantmäteriet.	Överenskommelse mellan markägare och ledningsbyggare måste först sökas. Vid utebliven överenskommelse genomförs expropriation av NVE.
Ersättning	Markägare ersätts förorsakade ekonomiska förluster. Delas på fyra poster; Ersättning för föremål, Ersättning för men, Skadestånd och ersättning för ombud. Genom föravtal görs avsteg från ersättningsprinciperna.	Markägaren ersätts motsvarande minskningen kvarvarande fastighets marknadsvärde. Genom överenskommelse görs avsteg från ersättningsreglerna.	Genom skjønn ersätts markägaren med det högsta av försäljnings- eller bruksvärde. Bostads- eller fritidshus ersätts med kostnaden att finna en likvärdig fastighet.
Terrängundersökning	Allemansrätten ger tillgång för enklare undersökningar. Länsstyrelse ger tillstånd för mer omfattande underökningar.	Allemansrätten ger tillgång för enklare undersökningar. Utan markägarens medgivande kan länsstyrelse ge tillstånd för mer omfattande underökningar.	Friluftslagen ger möjlighet för enklare undersökningar. Vid mer omfattande undersökningar krävs markägarens medgivande. Utan medgivande kan undersökningar genomföras om marken skall exproprieras.